

bulletin 5

ab KVĚTEN 2008

akademický

*Nově založená
instituce měla
za úkol pěstovat
vědy a podporovat
zdokonalení
domácího umění
ku prospěchu
českého národa.*

*„Prohlašuji,
že Česká akademie
císaře Františka Josefa
jest ustavena.“
Arcivévoda Karel Ludvík,
protektor České akademie
císaře Františka Josefa
pro vědy, slovesnost
a umění, těmito slovy
zahájil 18. května 1891
její činnost.*

28. ŘÍJEN – PROMĚNY JEDNOHO VÝROČÍ

nesla název výstava, kterou ve foyer budovy Akademie věd na Národní 3 v Praze 1 uspořádal Masarykův ústav a Archiv AV ČR, v. v. i., ve spolupráci s Národním muzeem v Praze, Společností Jana Masaryka a Masarykovým demokratickým hnutím. Vernisáž zahájili předseda Akademie věd ČR prof. Václav Pačes a ředitel MÚA AV ČR doc. Ivan Šedivý. Výstava byla doprovodným programem mezinárodní konference *1918: Model komplexního transformačního procesu*. Jejím záměrem bylo zachytit utváření i vyprazdňování tradic 28. října či naopak jejich ožívání a udržování v proměnách politického klimatu od uzákonění 28. října jako státního svátku v roce 1919 do roku 1988, kdy byl opět jako státní svátek uzákoněn. Chronologicky pojatá expozice připomínala především významná či přelomová data, například roky 1928, 1938, 1939, 1945, 1948, 1968 či 1988.

jeen

FOTO: LUDĚK SVOBODA, ARCHIV SSC

Vystavené materiály pocházely z českých muzeí, archivů i soukromých sbírek.

FOTO: JIŘÍ NOVOTNÝ, ARCHIV SSC

Předseda AV ČR V. Pačes spolu s historikem a archivářem I. Hlaváčkem, vpravo J. Tomeš z MÚA AV ČR

Moderní galerii Království českého. V r. 1995 byla definitivně převedena z nájmu do majetku AVU za symbolickou jednu korunu. Desku z hoříckého pískovce navrhl přední český architekt prof. Emil Příklad a zhotovena pak byla v ateliéru Petra Siegla.

-pk-

AVU JOSEFU HLÁVKOVI

V jubilejním roce byla dne 16. dubna odhalena na zrekonstruované budově AVU pamětní deska, která je umístěna v průčelí budovy, jež vznikla jako výstavní pavilon u příležitosti jubilejní výstavy v r. 1891 podle návrhu Antonína Wiela a která byla v r. 1902 upravena Janem Kotěrou na

FOTO: PETR KRÁLÍK, ARCHIV SSC

FOTO: LUDĚK SVOBODA, ARCHIV SSC

Obálka

28. říjen – proměny jednoho výročí 2
 AVU Josefu Hlávkoví 3
 Nové knihy 3
 První krůčky Institutu aplikovaných věd 4

Obsah, úvodník

- V čele Učené společnosti ČR prof. Helena Illnerová 1

Osmičkový rok

- Jaké to bylo jaro! Naděje května 1918 2

Portréty z archivu

- Jan Peisker 5

Galerie

- Podobizna arcivévodky Karla Ludvíka 6

Téma měsíce

- 1918: Model komplexního transformačního procesu? 8

Představujeme projekty

- Grant pro mladého badatele 11

Akademický sněm

- XXXII. zasedání Akademického sněmu 12
 Akademie věd ČR 12
 Úloha ALLEA ve sjednocování evropských akademií 14
 Z projevu předsedy AV ČR prof. Václava Pačesa 16
 Česká věda v mezinárodním srovnání 22
 Usnesení XXXII. zasedání Akademického sněmu AV ČR 24

Polemika

- Vědecký titul „doktor věd“ ano či ne? 25

44. zasedání Akademické rady AV ČR

45. zasedání Akademické rady AV ČR 26

232. zasedání Rady pro výzkum a vývoj 27

Věda a výzkum

- Týden fyziky ALICE 28

Vyročí

- 50 let Ústavu struktury a mechaniky hornin 30

Z Bruselu

- Otázka fullcostu na konferenci EUA v Bruselu 32

- Ceny EU za výzkum 33

Ocenění

- Medaile Františka Křížka 34

Kultura a společnost

- KOA k výročí srpnové okupace 35

Resumé

- 36

V ČELE UČENÉ SPOLEČNOSTI ČR PROF. HELENA ILLNEROVÁ

Na XIV. výročním zasedání Učené společnosti ČR předal dne 20. května 2008 dosavadní předseda, astrofyzik Jiří Grygar, svou funkci biochemičce Heleně Illnerové. Prvním místopředsedou US byl zvolen Václav Pačes, předseda Akademie věd ČR. Druhým místopředsedou se stal Jiří Grygar, vědeckým tajemníkem Zdeněk Jirák, oba z Fyzikálního ústavu AV ČR. Novinkou letošní volby je princip rotace předsedů, kdy se stávající předseda po uplynutí dvouletého funkčního období stane na další dva roky prvním místopředsedou a první místopředseda se stane předsedou. Jiří Grygar považuje za hlavní výhodu tohoto způsobu volby kontinuitu vedení Učené společnosti.

Helena Illnerová na tiskové konferenci uvedla, že plánuje propojit Učenou společnost s jinými organizacemi, s nimiž zamýšlí pořádat kolokvia k důležitým celospolečenským otázkám. Za tímto účelem by měla Učená společnost spolupracovat s Akademií věd ČR, Inženýrskou akademií ČR, Českou lékařskou akademií a vysokými školami. ■

red

AKADEMICKÝ BULLETIN

Vydává: Středisko společných činností AV ČR, v. v. i., 110 00 Praha 1, Národní 3
 ISSN 1210-9525, registrační číslo MK ČR E 8392

Šéfredaktorka: Mgr. Marina Hužvárová (HaM), tel.: 221 403 531, fax: 221 403 356,
 e-mail: huzvarova@ssc.cas.cz

Redakce: Ing. Gabriela Adámková (srd), tel.: 221 403 247, e-mail: stefanikova@ssc.cas.cz,
 Mgr. Luděk Svoboda (lsd), tel.: 221 403 375, e-mail: svoboda@ssc.cas.cz,
 tajemnice redakce Bc. Markéta Pavlíková, tel.: 221 403 513, e-mail: pavlikova@ssc.cas.cz
 Překlad resumé: Gabriela Adámková, John Novotný; jazyková korektura: Irena Vítková,
 tel.: 221 403 289, e-mail: vitkova@kav.cas.cz
 Fotograf: Petr Králík, e-mail: kralik@ssc.cas.cz

Redakční rada: předseda – doc. RNDr. Jiří Kolbek, CSc., DSc. (AR); členové – PhDr. Antonín Kostlán, CSc., Ing. Karel Pacner, Jiří Padevět, Mgr. Tomáš Palatý, prof. PhDr. František Šmahel, DrSc., JUDr. Miroslav Šmidák

Grafická úprava: Zuzana Grubnerová
 Tisk: Serifa, s. r. o., Jinonická 80, 158 00 Praha 5, e-mail: serifa@volny.cz

Příspěvky přijímáme e-mailem na adresu abicko@ssc.cas.cz. Redakce si vyhrazuje právo příspěvky krátit. Za odborný obsah příspěvku ručí autor.

Adresa redakce: Praha 1, Národní 3, 3. patro – Viola; <http://abicko.avcr.cz>, <http://ab.avcr.cz>.
 AB 5/2008 vychází 28. května 2008.

JAKÉ TO BYLO JARO! NADĚJE KVĚTNA 1918

Světová válka vstupovala do své závěrečné fáze, současníci to však ještě nevěděli. Zatím nebylo zřejmé, kdy, za jakých okolností a s jakým výsledkem skončí. Všechny válčící státy byly vyčerpány; situace na frontách i v zázemí se stále zhoršovala, narůstalo sociální a politické napětí. Ke konci války se vztahovaly naděje jedněch a úzkosti druhých: její výsledek měl rozhodnout o dalších osudech států, národů, politických hnutí i jejich protagonistů.

V Rakousko-Uhersku umocnila válka vnitřní rozpory a problémy, jimiž strádalo již v mírových dobách, především vyhrcované národnostní vztahy. Sířil nacionalismus i odstředivé tendence jednotlivých národů říše, z nichž některé zahájily rezistenci vůči Vídni. S novou naléhavostí se aktualizovala i „česká otázka“, kterou se podařilo přenést na mezinárodní fórum. Od počátku války se na domácí i zahraniční půdě rozvíjel český protirakouský odboj orientovaný na porážku ústředních mocností a vítězství Dohody, s nimiž spojoval završení národní emancipace v samostatném státě. Tuto orientaci převzala nakonec většina české politické reprezentace a vstoupila s ní do přelomového roku 1918.

Blížící se zvrát předznamenala již lednová Tříkrálová deklarace českých říšských a zemských poslanců, zdůrazňující myšlenku sebeurčení národů, a dubnová Národní přísaha představitelů českého kulturního a politického života. Další eskalaci vývoje přinesl dramatický květen 1918. Začal masovými manifestacemi na Prvního máje, který byl slaven poprvé od vypuknutí války. Největší z nich, organizovaná společně sociálními demokraty a národními socialisty, se uskutečnila v Praze: Václavským náměstím prošel více než stotisícový průvod, v němž bylo nesené ústřední heslo „Socialistický národ“ a další hesla požadující ukončení války, národní svobodu a sociální spravedlnost. Mohutné prvomájové demonstrace proběhly též v Plzni, v Brně, v Ostravě a na Kladně. Hlavní událostí měsíce se však měly stát oslavy padesátého výročí položení základního kamene k Národnímu divadlu v Praze, jež se uskutečnily ve dnech 16.–18. května 1918 a nabyly výrazného aktuálně politického charakteru.

Politický podtext mělo ostatně i samo budování českého Národního divadla, zahájené o půlstoletí dříve. Odráželo kulturní vzestup a vzrůstající sebevědo-

mi postupně se rozvíjejícího národa, současně svádějícího boj za své státoprávní požadavky. Šestnáctý květen 1868, kdy byly do pražské půdy slavnostně položeny základní kameny k budově Národního divadla přivezené z památných českých hor, se do paměti účastníků i do národního historického povědomí zapsal jako velká vlastenecká manifestace. A právě jeho duch se měl po padesáti letech zpřítomnit v situaci vrcholícího národně osvobozovacího zápasu: historická reminiscence umožňovala promluvit ke žhavé současnosti, a to způsobem všeobecně působivým a v Čechách tradičním – totiž přes kulturu.

Hlavním iniciátorem a organizátorem oslav se stal šéf činohry Národního divadla Jaroslav Kvapil, aktivně zapojený v domácím odboji. Z jeho podnětu uvedlo Národní divadlo k jubileu cyklus 45 her 29 českých dramatiků a 22 oper od devíti českých skladatelů, jež byly inscenovány postupně během pěti měsíců od května do září 1918. Tato přehlídka měla demonstrovat široké rozpětí, pestrost i úroveň původní české dramatické i operní tvorby a stala se nejrozsáhlejším cyklem, jaký byl kdy na první české scéně realizován. Kvapil se ovšem snažil dát oslavám velkorosý celonárodní ráz, překračující kulturní sféru a svým ohlasem působící i za hranicemi českých zemí a celé rakousko-uherské monarchie; podle vlastních slov chtěl „přetrumfnout všechno, čím jsme dosud do ná-

VŠECHNA FOTA: ÚSTŘEDNÍ ARCHIV NÁRODNÍHO DIVADLA

roda a z národa do Evropy volali pro svou samostatnost“. Proto inicioval ustavení mimodivadelního přípravného výboru, v jehož čele stanul Karel Kramář jako vůdčí osobnost domácí politické scény a jehož duší se stal přední odbojový aktivista Bedřich Štěpánek, pozdější první československý vyslanec ve Spojených státech amerických.

Výbor od počátku usiloval, aby se vlastních oslav v polovině května zúčastnili i zástupci dalších slovanských národů monarchie, především Jihoslovánů, Slováků a Poláků, a svými emisary oslovil jejich politické a kulturní reprezentanty, kteří pozvání vesměs s díky přijali. V době vrcholících příprav přišly do Prahy zprávy o tzv. kongresu utlačovaných národů Rakousko-Uherska, který se sešel ve dnech 8.–10. dubna 1918 v Římě pod záštitou italské vlády a na němž představitelé českého, slovenského, jihoslovenského, polského, italského a rumunského exilu z podunajské monarchie požadovali právo svých národů na plnou politickou i hospodářskou samostatnost. Pod jejich dojmem se zrodila idea uspořádat obdobnou akci i uvnitř rakousko-uherské říše, a to právě pod rouškou pražských divadelních slavností. K pozvaným hostům pak přibyli zástupci rakousko-uherských Italů a Rumunů.

Hlavní oslavy se konaly 16., 17. a 18. května 1918 za účasti široké pražské veřejnosti, hostí ze všech

krajů Čech, Moravy a Slezska a zástupců všech národů monarchie s výjimkou Němců a Maďarů. Nejvíce zastoupeni byli Jihoslované (Slovinci, Chorvati i Srbové), jichž přijelo téměř dvě stě, mezi nimi vedoucí chorvatský politik Stjepan Radić a vůdce bosenských Srbů Vojislav Šola, lublaňský starosta Ivan Tavčar a záhřebský Stjepan Srkulj, chorvatský dramatik Ivo Vojnović, slovinský básník Oton Zupančič a chorvatský básník a politik Ante Tresić-Pavičić. Polská delegace měla šedesát členů; v jejím čele stáli básníci Jan Kasprovicz a hrabě Adam Skarbek, malíř a politik Włodzimierz Tetmajer, agrární vůdce Wincenty Witos i socialista J. E. Moraczewski. Dvacetičlenné slovenské poselstvo vedli politik Vavro Šrobár a básník Pavol Országh Hviezdoslav. Trentinské Italy zastupoval především říšský poslanec Enrico Conci, Rumuny několik rumunských důstojníků rakousko-uherské armády sloužících v Praze. Hosté byli okázale vítáni na pražských nádražích a ubytováni v předních hotelích, nejvíce v hotelu „Zlatá husa“ na Václavském náměstí. Na nádražích i v ulicích bylo plno jásajících lidí mávajících červenobílými pentlemi, jako by nebylo války a jejich strádání. Atmosféra chvíle uchvátila i zpravodaje maďarského liberálního listu *Magyarország*, jenž na adresu Čechů napsal: „Tento národ ještě dovede být nadšen!“

Dopoledne 16. května byly slavnosti zahájeny shromážděním v Pantheonu Národního muzea, na němž promluvíli Karel Kramář, Alois Jirásek, F. V. Krejčí a František Staněk i vedoucí jednotlivých národních delegací. Auditorium nejvíce dojala řeč P. O. Hviezdoslava: „Přišel jsem z chladu ohřát se k vysoko planoucímu větru vašeho zápalu a nadšení. S vyprahlými rty přišel jsem napít se plnými doušky z vašich radostí...“ Pantheon byl přeplněn významnými osobnostmi, Václavské náměstí zaplaveno davy, na muzejní rampě stály stovky žen a dívek v národních krojích. „Náš odchod z Pantheonu tímto makovištěm národního vyžívání byl cestou bezmála triumfální,“ vzpomínal později Jaroslav Kvapil. „Kramáře a Rašína nesli na ramenou, staříček Heyduk po boku Hviezdoslavově se tou chumelenicí jenjen potácel, Jirásek měl co dělat, aby se ho také nezmocnily paže nadšenců, a v ústretu hostům znělo volání všemi jejich jazyky.“

Do slavnostní atmosféry vnesla jisté rozladění skutečnost, že sociální demokraté a národní socialisté uspořádali hodinu před muzejním shromážděním samostatnou slavnostní schůzi v Plodinové burze, kterou chtěli zdůraznit, že národní a státoprávní požadavky chtějí důsledně spojit se zásadními reformami sociálními a že divadlo a kultura vůbec musejí být napříště zpřístupněny nejširším lidovým vrstvám. Jako svorník mezi oběma akcemi

**Slavnostně
vzdošené Národní
divadlo a davy
svátečně
vystrojených
Pražanů v jubilejní
den 16. května 1918**

působil Jaroslav Kvapil, jenž v Plodinové burze pronesl projev vítající socialismus, který „bojuje v českých řadách za osvobození národa“.

Večer se pak v Národním divadle konalo slavnostní představení Smetanovy *Libuše* s Emou Destinovou v titulní roli, zakončené zpěvem národní hymny. Během přestávek byly v divadle pronášeny politické projevy, přičemž si samo obecnstvo vyvolávalo řečníky. Jiní mluvili z lodžie divadla k zástupům lidí, kteří se nedostali dovnitř a po celou dobu představení stáli na ulici; zvláště emotivní projev pronesl jeden z vůdců státoprávně pokrokové strany, říšský poslanec Antonín Kalina.

Následujícího dne, 17. května dopoledne, se v Grérově sále Obecního domu uskutečnila důvěrná jednání vedoucích českých politiků se zástupci ostatních národů monarchie představujícími vlastně pražský „kongres potlačovaných národů Rakousko-Uherska“. Účastníci se shodli na deklaraci, v níž se mimo jiné pravilo: „Představitelé národů se sjednotili v jednomyslné vůli učiniti vše, co je v jejich silách, aby národové jejich došli v této strašlivé válce svého osvobození a dospěli na základě práva sebeurčení k svobodnému životu ve vlastních samostatných státech.“ Navečer se ve Smetanově síni Obecního domu konala velká akademie, na níž zpívala Ema Destinová, Eduard Vojan přednášel básně Jana Nerudy, Petra Bezruče a dalších českých a slovanských básníků, hrála Česká filharmonie, zpívali Pražští učitelé.

Třetího dne oslav, 18. května, pozvali pražští hostitelé své slovanské hosty na výlet parníkem proti proudu Vltavy na Zbraslav, kde byli pohostinně přijati

v zámku průmyslníka a mecenáše Cyrila Bartoně z Dobenína. Teprve po návratu do Prahy zjistili, že se rakouská policie a státní správa, jež v minulých dnech daly zcela volný průchod všem akcím, najednou „probudily“ a připomněly, v čích rukou je doposud vláda v českých zemích. *Národní listy* byly na pět měsíců zastaveny, další veřejné schůze a shromáždění zakázány, slovanští hosté měli urychleně opustit Prahu. Stávající státní moc varovala, že „napříště budou shromáždění a průvody bez dalšího bezohledně, a bude-li třeba s použitím zbraní rozptýleny“, a Národnímu divadlu pohrozila jeho uzavřením, budou-li se opakovat „politováníhodné případy“.

To však již nemohlo vymazat silný dojem z minulých dnů, signalizující, že se časy začínají měnit. Téměř současně s pražskými divadelními slavnostmi vystoupily československé legie v Rusku proti bolševikům, a dostaly se tak do popředí zájmu dohodových mocností. Tři dny po skončení slavností vypukla vojenská vzpoura v Rumburku a krátce nato v Trenčíně. Dne 30. května 1918 podepsali představitelé českých a slovenských krajských organizací v USA Pittsburskou dohodu, vyslovující se pro spojení Čechů a Slováků v jednom samostatném státě...

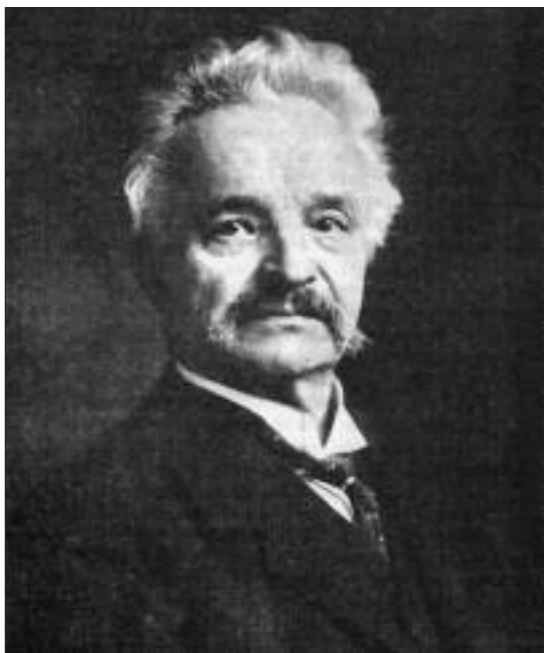
Divadelní slavnosti bývají považovány za nejvýznamnější domácí manifestaci proti rakousko-uherské monarchii před jejím rozpadem. Jaroslav Kvapil je ve svých pamětech, v kapitole příznačně nazvané *Jaké to bylo jaro!*, označil za předeheru říjnového převratu 1918.

JOSEF TOMEŠ,

Masarykův ústav a Archiv AV ČR, v. v. i.

**V poledne
16. května 1918
před Národním
muzeem v Praze,
kde právě
skončilo
slavnostní
shromáždění
k padesátému
výročí položení
základního
kamene
k Národnímu
divadlu.
V popředí
spiritus agens
„divadelních
slavností“
Jaroslav Kvapil.**

JAN PEISKER

(1851–1933)

Od smrti historika a dopisujícího člena I. třídy České akademie věd a umění Jana Peiskera uplyne 29. května t. r. 75 let. „Peisker byl pracovník velice nadaný a bystrý. Jakkoliv jeho vědecká činnost byla přísně posuzována a namnoze odmítána, dlužno přece uznati, že přinesl myšlenky kladné, které úrodně působily a otevřely nové perspektivy,“ zhodnotil jeho vědeckou činnost český slavista Lubor Niederle (AB 6/2004).

Jan Peisker se narodil 25. května 1851 v Opařanech u Bechyně. Po gymnaziálních studiích v Písku a Táboře studoval na Filozofické fakultě pražské univerzity a v letech 1873–1891 pracoval jako úředník pražské univerzitní knihovny. Poté odešel do Štýrského Hradce, kde našel uplatnění v tamější univerzitní knihovně a v letech 1910–1918 vykonával funkci jejího ředitele. Během pobytu ve Štýrském Hradci se stal členem zemské historické komise pro Štýrsko a císařskou akademií věd byl jmenován členem komitétu pověřeného sestavením a vydáním historického atlasu rakouských alpských zemí. Vedle práce v knihovně se Peisker věnoval také univerzitní kariéře a v roce 1901 byl jmenován docentem hospodářských dějin univerzity ve Štýrském Hradci.

Ve svých prvních vědeckých pracích se Peisker zapojil do boje proti pravosti *Rukopisů* a do sporů o slovanskou zádruhu. V této souvislosti můžeme zmínit práce *Záduha na Prácheňsku* a *Libušin Súd a záduha prácheňská* publikované v letech 1888 a 1889 v časopise *Atheneum*. V otázce záduhy odmítal představu společného vlastnictví půdy a její vznik vysvětloval vlivem zavedení byzantského daňového systému. Do období poslední dekády 19. století spadají rovněž práce *Počátkové dějin sociálních* a studie publikované v *Zeitschrift für Social – und Wirtschaftsgeschichte*. Dalším tématem, kterému Peisker věnoval svou pozornost, byla problematika alpských žup a županů.

Po habilitaci v roce 1901 se Peisker začal zabývat otázkami nejstarších slovanských dějin, přičemž svými vývody budil zájem jak v kruzích historických, tak filologických. Zde je třeba uvést především práce *Die älteren Beziehungen der Slaven zu Turkotataren und Germanen und ihre sozialgeschichtliche Bedeutung* a *Neue Grundlagen der slavischen Altertumskunde*, v nichž Peisker předložil zcela nový názor na slovanský pravěk, když se snažil doložit, že Slované již

dávno před svým vstupem do historie podléhali střídavě, ale trvale, dvěma porobám – germánské a turkotatarské – a že tato staletá zkušenost na nich zanechala nesmazatelnou stopu v celé jejich pozdější historii a v národním charakteru, když se stali nedůvěřivými, úskočnými, lstivými a neschopnými vytvořit něco velkého – zejména státy řízené jimi samými. Přes odpor, který touto teorií vyvolal, se jí Peisker držel i nadále a snažil se ji doplňovat novými důkazy.

Po vzniku Československa byl v roce 1919 Peisker povolán pražskou univerzitou, aby na její Filozofické fakultě převzal katedru sociálních a hospodářských dějin. Nabídku přijal, ale „*nevykládal ve svých čteních to, co by si byla fakulta přála a co od něho čekala*“. Proto již v následujícím roce přešel jako profesor dějin kulturních přírodnin na Přírodovědeckou fakultu, ale ani toto jeho působení nemělo dlouhého trvání a v roce 1921 odešel na odpočinek. Peiskerova publikační činnost po příchodu do Prahy ochabla a jeho jediným výraznějším spisem z tohoto období je práce „*Kdo byli naši předkové a co jsme po nich v sobě zdědili*“, v níž znovu předložil své představy o Slovanech a jejich vztahu k sousedům, přičemž zvláštní zřetel věnoval původu a historii českého národa. Zbytek života strávil Peisker v ústraní a 29. května 1933 v Praze zemřel. Na závěr citujme několik vět Lubora Niederleho, který o Peiskerovi v nekrologu otištěném v časopise *Slavia* napsal: „...*V jeho teoriích vždy bylo něco nového, zajímavého a dobrého. Jenže Peisker chyboval v tom, že ve významu svých bádání zacházel příliš daleko. Jemu nestačilo konstatování nových fakt a s tím přirozeně spojených důsledků. Peisker šel dál, mnohem dále k vývodům, které sice byly plny velké fantazie, ale to slabých základů, nebo vůbec bez nich.*“ ■

JAN HÁLEK,

Masarykův ústav a Archiv AV ČR, v. v. i.

PODOBIZNA ARCIVÉVODY K

Václav Brožík, 1894, olej na plátně, 255 cm x 170 cm

Dalším obrazem Václava Brožíka, se kterým se dnes můžeme setkat v reprezentačních prostorách Akademie věd České republiky, je nadživotní monumentální portrét arcivévody Karla Ludvíka (1833–1896), nejmladšího bratra císaře Františka Josefa I. a otce následníka trůnu Františka Ferdinanda d'Este.

Arcivévoda Karel Ludvík se v císařově zastoupení účastnil jako „nejjasnější a nejmilostivější protektor“ slavnostního aktu zahájení činnosti České akademie císaře Františka Josefa I. pro vědy, slovesnost a umění. Toto shromáždění se konalo 18. května 1891 v Pantheonu nově postavené budovy Muzea Království českého za účasti vrcholných reprezentantů politických i kulturních kruhů. Arcivévoda pohovořil česky, což, jak upozornila řada historiků, nebylo něco zase až tak neobvyklého; při obdobných příležitostech řečnil krátce česky i císař, v českém jazyce podepsal např. i zakládací listinu města Žižkova. Večer následovalo slavnostní představení melodramatu Zdeňka Fibicha na slova Jaroslava Vrchlického *Námluvy Pelopovy*. Na jevišti Národního divadla při té příležitosti přednesla Otýlie Sklenářová-Malá Vrchlického oslavnou báseň, která interpretovala založení Akademie jako uskutečnění snu mnoha generací, oslavu chvíle, kdy „Vlast vstala a žije!“. Za připomínku stojí fakt, že slavnostní obřad zahájení činnosti Akademie se konal tři dny po zahájení *Zemské jubilejní výstavy*, kterou v císařově zastoupení opět otevíral arcivévoda Karel Ludvík.

V roce 1894 objednal Josef Hlávka pro potřeby výzdoby zasedacího sálu dvojici portrétů, kterými chtěl vyjádřit svoji loajalitu panovníckému domu za souhlas se založením této ve své době klíčové národní instituce. Portrét Františka Josefa I., který jsme již měli příležitost poznat, vytvořil František Ženíšek, podobizna arcivévody Karla Ludvíka byla zadána Václavu Brožíkovi. Mělo to svoji logiku. Brožík byl v té době rektorem pražské výtvarné Akademie a nejproslulejším oficiálním portrétistou své doby, který maloval např. Josefa Hlávku, Františka Ladislava Riegera, pražského starostu Čeňka Gregora, houslistu Františka Ondříčka aj. Navíc Brožík patřil k málu umělců, kteří ve svých historických kompozicích oslavovali působení Habsburků v rámci dějin Českého království. V roce 1894 se měl z iniciativy místodržitele hraběte Františka Thun-Hohensteina podílet na cyklu sedmi obrazů z českých dějin pojatých jako apoteka

skutků vládnoucí dynastie. Realizován však byl jediný obraz, s tématem zasnub mezi Habsburky a Jagellonci, nazvaný k oslavě rakouské evropské politiky v duchu slavného Ovidiova citátu vzletně „Tu Felix Austria, nube!“ (...zatímco jiní válčí, Ty Rakousko buď šťastné sňatkem). Kolosální obraz rozměrů 429 cm x 728 cm, objednaný samotným císařem, skončil v Rakouské galerii v Belvederu a autor byl postupně dekorován rakouskými řády Litteris et artibus, Františka Josefa I. a povýšen do rytířského stavu.

Svoji malířskou kvalitou nedosahuje Brožíkův portrét úrovně Ženíškova Mocnáře. Naturalisticky malovaný obraz s řadou nepodstatných detailů zobrazuje arcivévodu v uniformě generála jízdy ozdobeného řády Zlatého rouna a sv. Štěpána. Arcivévoda Karel Ludvík postrádal na rozdíl od svých bratrů jakékoliv mocenské ambice či vojevůdcovské schopnosti, byl pokládán za ultrakonzervativního klerikála a panovník jej nenápadně vytěsnil z funkce místodržitele v Tyrolsku i z aktivní politické činnosti. Byl protektorem vídeňského Domu umělců či c. k. zahradnické společnosti ve Vídni a v císařově zastoupení se zúčastňoval řady veřejných slavností v Čechách i Uhrách. Ve vídeňských kruzích byl blahosklonně nazýván jako „Austellungshertzog“ – výstavní arcivévoda. Jeho náboženská víra se mu stala osudnou; na pouti do Svaté země se napil vody z Jordánu a následnou infekci nepřežil.

Brožíkův portrét zůstává zajímavým dokumentem doby a připomíná pionýrské období založení České akademie císaře Františka Josefa I. pro vědy, slovesnost a umění, spojené s mecenášskou osobností Josefa Hlávky, objednavatele tohoto obrazu. ■

JIŘÍ T. KOTALÍK,
Akademie výtvarných umění

KARLA LUDVÍKA

FOTO: ARCHIV SSČ

1918: MODEL KOMPLEXNÍHO TRANSFORMAČNÍHO PROCESU?

V prostorách Senátu Parlamentu ČR ve Valdštejnském paláci v Praze se ve dnech 14. a 15. dubna 2008 konala mezinárodní vědecká konference 1918: Model komplexního transformačního procesu?, kterou uspořádal Masarykův ústav a Archiv Akademie věd ČR, v. v. i., v rámci cyklu České křižovatky evropských dějin 1918–1938–1948–1968, společného projektu Historického ústavu AV ČR, Masarykova ústavu a Archivu AV ČR, Ústavu pro soudobé dějiny AV ČR a Národního archivu ČR.

Záštitu nad konferencí převzal místopředseda Senátu PČR Petr Pithart a předseda Akademie věd ČR Václav Pačes, na jejíž přípravě se podílely Goethe Institut a Rakouské kulturní fórum v Praze, CEFRES, Ústav T. G. Masaryka, o. p. s., a Masarykovo demokratické hnutí. Setkání, pořádané u příležitosti letošního 90. výročí vzniku Československa, se zaměřilo především na analýzu transformačních procesů, které provázely formování a následný rozvoj samostatného československého státu a jeho začlenění do soustavy mezinárodních vztahů po první světové válce. Tyto procesy zde byly pojednány v evropském kontextu a v komparaci s dalšími rozsáhlými transformačními procesy novodobých českých dějin, k nimž došlo po převratech roku 1948 a 1989. Zvláštní důraz byl kladen na konfrontaci pohledů českých a zahraničních odborníků, převážně historiků a politologů, ale též filozofů, sociologů, literárních vědců a historiků umění.

Konferenci zahájil ředitel MÚA AV ČR Ivan Šedivý, jenž účastníky seznámil s jejím programem a o úvodní slovo požádal Petra Pitharta a Václava Pačesa.

Petr Pithart ocenil význam konference, v jejímž průběhu se domácí a zahraniční vědci zamysleli nad prvním zásadním transformačním procesem české společnosti ve 20. století, a zároveň celý projekt *České křižovatky evropských dějin*, věnovaný klíčovým událostem naší nepříliš vzdálené minulosti. Připomněl také svůj osobní vztah k české historii, o níž v letech normalizace intenzivně přemýšlel a kterou reflektoval v řadě esejů. Václav Pačes se vrátil ke svému projevu při otevření výstavy o proměnách oslav 28. října, připravené MÚA AV ČR v předvečer zahajované konference, a zamyslel se nad otázkou, jak vzniká významné historické výročí a jak se postupem času mění jeho rezonance v povědomí národa. Dále stručně srovnal společenské důsledky říjnového převratu 1918 a listopadového převratu 1989 a poukázal na některé paralely mezi nimi.

Pracovní část konference byla rozdělena do sedmi bloků. První blok uvedla Jana Čechurová z Ústavu

českých dějin FF UK v Praze příspěvkem *„Architekti“ nového Československa a jejich plány; nové mocenské elity a jejich instituce*. Zaměřila se na českou politickou elitu v době vzniku Československa a mimo jiné poukázala na skutečnost, že nositeli programových snah zásadně se odlišit od předchozí epochy (tj. „odrakouštit“ se) byli vesměs lidé s „rakouskou“ minulostí, navíc tíhnoucí ke kontinuitě a legitimitě.

Na příspěvek navázal František Kolář z Olympijského studijního centra v Praze referátem *Nové elity a formování zahraniční politiky Československa*, v němž poukázal, jak se v československé diplomatické službě vzhledem k minimálnímu počtu Čechů v rakousko-uherské diplomacii vytvářela nová elita, ve které se uplatnila řada mladých osobností.

Michal Pehr z MÚA AV ČR se zabýval vztahem politického katolicismu k novému státu. Připomněl, že tento vztah hrál v prvních letech po vzniku Československa důležitou roli, protože většina obyvatel nové republiky se hlásila ke katolické církvi, jež měla v době monarchie postavení církve státní a jejíž hierarchie představovala elitu svého druhu. Poté ukázal, jak český politický katolicismus zpočátku reagoval na vznik nového státu s jistými rozpaky, umocněnými proticírkevní propagandou a požadavkem odluky církve od státu, ale posléze se stal výraznou státotvornou silou.

Poslední dva referáty prvního bloku se věnovaly roli armády při formování státu. Martin Zückert z Collegia Carolina v Mnichově přiblížil postavení a význam československé armády po roce 1918 jakožto celospolečenské laboratoře, v níž se promítaly všechny problémy nově vzniklého státu, a Richard Lein z Ústavu východoevropských dějin vídeňské univerzity představil kultovní místo bitvy u Zborova, prvního vítězství československých legií na ruské frontě, v tradici meziválečné československé armády.

Odpolední blok *Sociálně-politické problémy nového státu, dědictví a realita* uvedl Michal Pullman z Ústavu hospodářských a sociálních dějin FF UK v Praze, který se zaměřil na dělnické hnutí v kontextu zvrátů roku 1918 ve střední Evropě. Násled-

valy tři příspěvky věnované ženské otázce a postavení žen v novodobé české a slovenské společnosti: Jana Malínská z MÚA AV ČR vyzdvihla národně demokratický aspekt ve vývoji českého ženského hnutí od 60. let 19. století až do první světové války, Gabriela Dudeková z Historického ústavu SAV nastínila právní a společenské postavení žen v období první republiky, přičemž srovnala situaci v českých zemích a na Slovensku, a Jana Burešová z Filozofické fakulty univerzity Palackého v Olomouci přiblížila rozdílné pohledy na společenskou realitu po roce 1918 z pohledu katolických a liberálně orientovaných ženských spolků. Odpolední blok uzavřel referát Natali Stegmannové z Univerzity v Tübingenu, která blíže pojednala o problematice sociálního zákonodárství v ČSR na příkladu péče o legionáře a válečné poškozence.

Druhý odpolední blok nesl název *Transformace „srdcí a hlav“*. V jeho úvodu se Ivan Šedivý z MÚA AV ČR pokusil pojednat 28. říjen 1918 a vznik Československa jako revoluční akt, který se však zároveň mísil s prvky samovolného rozpadu monarchie. Na příkladu dobového hesla Odrakouštět! pak přiblížil problematiku kontinuity a diskontinuity vývoje v počátečním období republiky se zvláštním zřetelem k personální situaci v resortu ministerstva obrany a vnitra. Následoval referát Jiřího Brabce z téhož pracoviště, který se vrátil do období první světové války a ve svém zamyšlení na téma *Kultura a válka*

nastínil specifické postavení české kultury a umělecké tvorby v podmínkách válečné reality. Jednání prvního dne konference zakončilo vystoupení Michaely Markové z univerzity v Lipsku, která na příkladu pomníků a památníků v Československu po roce 1918 ukázala potřebu nových symbolů nově se formující československé společnosti. První den konference ukončil společenský večer a raut v Lannově vile.

Úterní dopolední blok *Interpretace vzniku Československa* zahájil Arnold Suppan z Ústavu východoevropských dějin vídeňské univerzity, který přiblížil německo-rakouskou interpretaci a evokující počáteční diametrálně odlišné vnímání vzniku Československé a Rakouské republiky ve Vídni a v Praze, jež postupně pod tlakem okolností ustoupilo pragmatickému přístupu k realitě. Následující příspěvek Attily Póka z Historického ústavu Maďarské akademie věd, věnovaný maďarským interpretacím založení Československa, shrnul hlavní motivy maďarské vědecké a politické argumentace meziválečného období, podle níž vznik Československa zásadním způsobem narušil organickou jednotu karpatské kotliny spočívající na civilizační roli rozvinuté maďarské kultury. Současně upozornil, že novější maďarská historiografie tato tradovaná schémata opouští. Antoine Marés z Centra soudobých středoevropských dějin na pařížské Sorbonně analyzoval francouzský pohled na vznik Československa.

Mezinárodní kolegium konference hostil zasedací sál Senátu Parlamentu ČR ve Valdštejnském paláci.

**Konferenci zahájil
místopředseda
Senátu Parlamentu
ČR Petr Pithart
(vlevo) a předseda
Akademie věd ČR
Václav Pačes.**

Rozhodujícím faktorem francouzské podpory československé věci byly podle něho v prvé řadě strategické motivy, doplněné o dlouhodobější „ideologickou konvergenci“ mezi Čechy a Francouzi a francouzskou sebereflexí jako národa přinášejícího v rámci odkazu Velké francouzské revoluce svobodu národům ostatním; tato příznivá východiska vzájemných vztahů však nedokázala koncem třicátých let zabránit jejich degradaci. Zatímco předchozí referáty byly věnovány interpretacím vzniku Československa z pohledu zemí významně dotčených rokem 1918, věnoval se Maciej Górný z Polské akademie věd marxistickým interpretacím vzniku Československa, Polska a dalších států bývalého východního bloku, jejichž ústředním bodem byla interpretace roku 1918 ve střední Evropě jako přímého důsledku ruské bolševické revoluce v říjnu 1918.

V rámci následující sekce *Geografické a chronologické komparace* byly předneseny celkem čtyři referáty. V prvním z nich, nazvaném *Modely a státníci střední Evropy po první světové válce*, vyšla Eva Broklová z MÚA AV ČR ze srovnání meziválečných československých a německých prezidentů a svoji komparaci shrnula v tezi, že demokratické instituty a principy nejsou samy o sobě zárukou demokracie, pokud je politici nenaplní přiměřeným obsahem. Příspěvek Dušana Kováče z Historického ústavu SAV *1918: Začátek, anebo konec?* označil změny roku 1918 ve střední Evropě za radikální transformaci, která se prosadila po neúspěchu transformace „po malých dávkách“, nicméně nevedla k dlouhodobější stabilitě regionu, a to ani v masarykovské podobě prvotní dezintegrace a následné integrace na demokratickém a humanistickém základě. Po polední přestávce pokračoval blok referátem Petra Pitharta *Srovnání transformací a jejich prožitků po roce 1918 a 1989*, konstatujícím řadu paralel mezi převraty let 1918 a 1989 – ať už v nepřipravenosti

široké veřejnosti na obě změny či v nízké rezonanci myšlenek T. G. Masaryka, respektive českého disentu ve společnosti před zlomovými roky. Podobný byl podle referenta i průběh prožitku obou převratů a jejich forma, a to především proto, že jsme se o ně nezasloužili. Příspěvek Lothara Höbelta z Ústavu východoevropských dějin vídeňské univerzity se zaměřil na komparaci ústavního a politického vývoje v Československu a Rakousku po roce 1918. Upozornil na to, že pojem „odrakouštění“ lze smysluplně použít i na rakouskou první republiku a že ze srovnání ústav, role parlamentů i stranickopolitických systémů obou nástupnických států dokonce vyplývá, že Československo v mnoha ohledech na monarchii navazovalo silněji než rakouská první republika.

Poslední blok byl věnován souhrnnému tématu *Vznik Československa a historická paměť, historické vědomí a povědomí*. Referát Dagmary Hájkové a Vratislava Doubka z MÚA AV ČR *Komemorace 28. října* zachytil proměny obsahu tohoto státního svátku od první ČSR po naši přítomnost. K témuž tématu obrátil pozornost i následující příspěvek Jana Randáka z Ústavu českých dějin FF UK sledující oficiální interpretaci 28. října v éře normalizace a na počátku 90. let. K problematice formování kolektivní paměti prvních generací občanů československého státu přispěla Doubravka Olšáková z MÚA AV ČR analýzou beletrizované prvorepublikové učebnice vlastivědy *Za naším domovem*, která zprostředkovala nejmladším generacím pojem (československé) vlasti, a jejím srovnáním s francouzskou knihou *Le tour de France par deux enfants*, jež ji inspirovala. V posledním referátu se Rudolf Jaworski z Oddělení východoevropských dějin univerzity v Kielu zaměřil na *Alegorie vzniku ČSR v podobě ženských postav* zobrazujících založení nového státu s důrazem na jeho mírový a demokratický charakter i s odkazem na jeho historické tradice.

V závěrečném slově zhodnotil Ivan Šedivý bohatý program konference, její přínos i podněty v mimořádně živé diskusi a poděkoval všem účastníkům za tvůrčí atmosféru, kterou zde společně vytvořili. Konstatoval, že konference byla důstojným, neformálním a v mnohém netradičním příspěvkem české a evropské vědy k nadcházejícímu 90. výročí rozpadu Rakousko-Uherska, vzniku Československa a dalších nástupnických států. ■

OTA KONRÁD, MICHAL PEHR, JOSEF TOMEŠ
a RICHARD VAŠEK,
Masarykův ústav a Archiv AV ČR, v. v. i.

GRANT PRO MLADÉHO BADATELE

Výzkumné granty, jež uděluje mezinárodní agentura Human Frontier Science Program (HFSP), podporují základní výzkum v oblasti vědy o živé přírodě. Letos v dubnu získal tříletý mezinárodní HFSP grant v kategorii Young Investigators' Grants dr. Vladimír Sychrovský z Ústavu organické chemie a biochemie AV ČR, v. v. i. Na projektu Výzkum mechanismu katalytické reakce štěpení molekul RNA bude spolupracovat s významnými badateli z Japonska (Tohoku University) a USA (The University of Texas Southwestern Medical Center at Dallas).

Agentura HFSP zdůrazňuje především novou spolupráci vědeckých pracovníků z oblasti biologie s výzkumníky jiných disciplín, jako jsou například chemie, fyzika, matematika, informatika nebo technická věda. Kategorie *Young Investigators' Grants* podporuje týmy mladých výzkumných pracovníků, kteří obdrželi titul Ph.D. během posledních 10 let a vedou nezávislou laboratoř méně než pět let (například odborní asistenti, docenti). Mezinárodní týmy mohou být maximálně čtyřčlenné.

Výběrové řízení je založeno na dvoukolovém systému. V prvním kole pošle žadatel o grant krátký „letter“ se jmény a stručnou charakteristikou projektu (v tomto případě bylo přihlášeno celkem 774 týmů). Po první evaluaci agenturou postoupí do druhého kola pouze zlomek aplikací (zde postoupilo 88 týmů). Postupující týmy poté vypracují podrobný grantový návrh, který je podroben novému hodnocení, na jehož základě jsou granty uděleny. Letos bylo vybráno pouze 14 projektů a ÚOCHB byl celkově hodnocen jako devátý.

Vladimír Sychrovský se k tomuto významnému úspěchu vyjádřil slovy: „Na udělení grantu si především vážím toho, že budu mít nyní při řešení velice atraktivního projektu možnost spolupracovat na mezinárodní úrovni se špičkovými experimentálními laboratořemi (biochemie, NMR a optická spektroskopie, krystalografie). Drtivá většina laboratoř, které získají podporu HFSP, jsou experimentální pracoviště, a proto považuji za úspěch i to, že se mi, coby teoretikovi, podařilo začlenit do vědeckého týmu, který úspěšně obstál v mezinárodní konkurenci projektů základního výzkumu živé přírody.“ Na závěr dodal: „Jsem zároveň velmi rád, že se díky této úspěšné aplikaci ocitl Ústav organické

chemie a biochemie na seznamu vědeckých pracovišť, kterým byly granty uděleny, spolu s předními světovými laboratořemi v oboru.“

Projekt je zaměřen na studium mechanismu katalytické reakce konkrétní RNA molekuly „Hammerhead ribozym“ včetně detekce meziproductů jednotlivých fází reakce, a to na základě informací získaných experimentálními spektroskopickými metodami NMR a optické spektroskopie a dále pomocí X-ray krystalografie. Nukleové kyseliny mají v živých organizmech fundamentální úlohu – uchování, ale i faktické zpracování genetické informace. Štěpení molekul RNA, které je zprostředkováno molekulami RNA s katalytickou aktivitou (RNA ribozymes), je jedna z klíčových chemických reakcí zmíněných komplexních procesů. Ačkoli se znalosti o struktuře těchto speciálních molekul RNA v posledních letech prohloubily, kompletní informace o katalytické reakci včetně popisu produktů jednotlivých kroků dosud nemáme.

Strukturní informace pro jednotlivé fáze katalytické reakce bude ověřena na základě porovnání spektroskopických měření s teoretickými výpočty naměřených spektroskopických parametrů. Výsledky projektu, tj. popis štěpení molekul RNA studovaným mechanismem, včetně znalosti klíčových faktorů, které mohou ovlivnit průběh reakce, by mohly vést přímo k praktickým aplikacím v oblasti biochemie a medicínské chemie. ■

LIBUŠE MARKOVÁ,

Ústav organické chemie a biochemie AV ČR, v. v. i.

Zakladateli a přispěvateli HFSP jsou státy G7, později se přidaly i státy Evropské unie, Švýcarsko, Austrálie a Korejská republika.

FOTO: PETR KRÁLÍK, ARCHIV SSC

XXXII. ZASEDÁNÍ AKADEMICKÉHO SNĚMU AKADEMIE VĚD ČR

XXXII. zasedání Akademického sněmu Akademie věd ČR se konalo dne 24. dubna 2008 v tradičních prostorách Národního domu na pražských Vinohradech za účasti 193 členů Sněmu (74,5 % z celkového počtu 259 členů) a 44 pozvaných hostů a novinářů. Jednání Sněmu z pověření předsedy AV ČR zahájil a řídil místopředseda AV ČR prof. Jaroslav Pánek.

V úvodu jednání uctil Sněm minutou ticha památku svého zesnulého člena RNDr. Jiřího Velemínského, DrSc., vědeckého pracovníka Ústavu experimentální botaniky AV ČR, v. v. i., světově

uznávaného rostlinného fyziologa a dlouholetého předního funkcionáře Akademie věd ČR.

Po schválení programu zasedání a zvolení mandátové a návrhové komise Sněmu se ujal slova

estonský host Sněmu prof. Jüri Engelbrecht, prezident ALLEA (All European Academies, plným názvem European Federation of National Academies of Sciences and Humanities), který přednesl přednášku o úloze ALLEA při sjednocování evropských akademií. Přednášku pak doplnil ještě zodpovězením podrobnějších dotazů několika členů Sněmu. Jednání Sněmu se v této části vedlo v angličtině (*AB přináší český překlad projevu prof. J. Engelbrechta, anglický originál najdete na <http://abicko.avcr.cz>*).

Jako hlavní bod dopoledního programu Sněmu následoval projev předsedy AV ČR prof. Václava Pačesa, který komentoval písemně předložený návrh výroční zprávy o činnosti Akademie věd za rok 2007 a zprávu o činnosti Akademické rady za období od XXXI. zasedání Akademického sněmu a podrobněji se zabýval nejdůležitějšími aktuálními úkoly a problémy Akademie a jejích pracovišť.

Po projevu následovala živá diskuse, v níž vystoupilo 23 členů Sněmu a která byla věnována zejména základním otázkám efektivity výzkumné činnosti, využívání strukturálních fondů Evropské unie, metodice hodnocení výsledků výzkumné činnosti, významu a perspektivám vědeckého titulu „doktor věd“ a dalším námětům. Poměrně značnou část diskuse zabral i speciální problém, který se týkal převodu budovy a pozemků v Praze 1, Valentinské ulici do vlastnictví Slovanského ústavu AV ČR, v. v. i. V diskusi byla objasněna stanoviska všech zúčastněných stran a na jejich základě Sněm při schvalování usnesení rozhodl, že usnesení Akademické rady v této věci nebude měněno.

Během odpoledního jednání Sněm se souhlasem vyslechl podrobnou a bohatě dokumentovanou zprávu člena předsednictva Akademické rady AV ČR dr. Jiřího Rákosníka o hospodaření Akademie věd ČR a jejím závěrečném účtu za rok 2007 a o její současné ekonomické situaci a zprávu předsedy Dozorčí komise Akademického sněmu prof. Jaroslava Spížka o činnosti této komise a o jejích stanoviscích ke zprávám a návrhům, které byly Akademickému sněmu předloženy k projednání a rozhodnutí. V rámci volných návrhů přednesl ředitel Ústavu pro jazyk český AV ČR doc. Karel Oliva informaci o připravovaných koncepčních a organizačních změnách výuky cizích jazyků pro pracovníky pracovišť AV ČR, kterou tento ústav zajišťuje.

XXXII. zasedání Akademického sněmu AV ČR bylo uzavřeno zprávou předsedy návrhové komise Sněmu prof. Jana Palouše a schválením závěrečného usnesení. ■

MIROSLAV ŠMIDÁK

VE SJEDNOCOVÁNÍ EVROPSK

U příležitosti XXXII. zasedání Akademického sněmu vystoupil prezident ALLEA prof. Jüri Engelbrecht z Technické univerzity v estonském Tallinu. V Praze nebyl poprvé: osmašedesátý rok zde strávil v rámci svého postgraduálního studia a jak sám říká, do České republiky se vždy rád vrací. Ne náhodou proto letos v březnu zahajoval v Tallinu fotografickou výstavu Od Pražského jara k Sametové revoluci.

Federace národních akademií věd ALLEA byla založena v roce 1994 jako nezávislá nezisková organizace a v současnosti jsou jejími členy 53 akademií ze 40 evropských zemí. Rád bych zdůraznil, že ve srovnání s EU ALLEA představuje v určitém smyslu „ideální“ sjednocenou Evropu. Od roku 2006 spadá z právního hlediska pod nizozemskou jurisdikci a její kancelář podporuje Královská nizozemská akademie umění a věd (KNAW). Organizační struktura ALLEA není příliš složitá. Nejvyšší autoritou je Valné shromáždění, jehož členy jsou představitelé jednotlivých členských akademií. Shodou okolností Valné shromáždění zasedalo před týdnem v Madridu (16.–19. dubna 2008). S potěšením bych rád připomenul, že v roce 2000 jednalo v Praze (viz AB 03/2000). V čele ALLEA stojí prezident a viceprezident, následují Organizační výbor a Kancelář ALLEA. Organizační výbor kaž-

dého půl roku diskutuje důležité otázky týkající se ALLEA.

Posláním ALLEA je ulehčit vzájemnou výměnu informací a zkušeností mezi akademii, „sjednotit jejich hlas“ při poradenské a expertní činnosti v oblasti vědní politiky u národních a evropských vlád i nevládních organizací a podporovat etiku ve vědě. Základními principy ALLEA jsou nezávislost, institucionálnost a (multi)vzdělanost. Analytickou práci uskutečňují stálé komise a pracovní skupiny. V současnosti má ALLEA dvě stálé komise: Komisi pro duševní vlastnictví a Komisi pro vědu a etiku. Pracovní skupiny (např. Skupina pro vědeckou spolupráci, vědu, a média nebo Skupina pro soukromí v informační společnosti) analyzují specifické otázky a své výsledky prezentují Organizačnímu výboru nebo Valnému shromáždění. ALLEA publikuje každoročně Výroční zprávu, v níž informuje o všech

FOTO: PETR KRÁLÍK, ARCHIV SSC

ÚLOHA ALLEA VÝZKUMNÝCH AKADEMIÍ

významných událostech nebo přináší profily jednotlivých členských akademií.

Během své čtrnáctileté existence ALLEA zorganizovala několik významných konferencí, jako byla např. *European Science and Scientists between Freedom and Responsibility* (1997); *In Search of Common Values in the European Research Area* (2005); *The Ethical Commitment of Scientific and Scholarly Academies* (2005). Nedávno uskutečnila konference *Emerging Regional Cooperation. Southeast European Academies of Science and Humanities in the ERA* (2007) předala zkušenosti evropských akademií (včetně V4) akademiím v jihovýchodní Evropě, které se potýkají s ekonomickými a strukturálními problémy. Materiály z této konference bude ALLEA v nejbližší době publikovat.

Řada dalších významných aktivit je spojena s dokumenty, které reflektují politiku evropské vědy. Dokumenty vycházejí z názorů jednotlivých členských akademií, jejich definitivní podobu určuje Valné shromáždění a Organizační výbor. Rád bych připomenul dva nedávné dokumenty: *Challenges of the Future – Reflection of ALLEA on ERA* (2007) a *Reflection of ALLEA on the EC Green Paper 2007* (2008). První z těchto dokumentů zdůrazňuje, že bychom měli udržovat rovnováhu mezi exaktními vědami na jedné straně a vědami humanitními a sociálními na straně druhé. ALLEA také podporuje spolupráci mezi jednotlivými regiony. Bariéry, které mimo EU stále existují, je nezbytné odstranit, a umožnit tak volný pohyb vědeckých pracovníků a studentů v rámci celé Evropy.

Myšlenka ERA (European Research Area) je zaměřena na porozumění vědeckým záležitostem, protože výzkum přispívá nejen k inovacím, ale i k ekonomickému rozvoji. Jsme odpovědní za řešení sociálních problémů, globálních klimatických změn, za zlepšení zdraví lidstva i jeho vzdělání atd. Podle ALLEA všechny akademie sehrávají jednu z nejdůležitějších rolí při naplňování myšlenky ERA. Jsou totiž garantem pro excelenci ve výzkumu, plní roli společenského rádce a pečují o mezinárodní spolupráci. ALLEA je připravena usměrňovat názory jejích členů a komunikovat s autoritami jako zástupce akademické obce.

ALLEA spolupracuje také s partnery, jako jsou např. Evropská akademická, vědecká a poradenská kancelář (EASEC), Evropská vědecká nadace (ESF) nebo organizace InterAcademy Panel (IAP). Zatímco EASEC pracuje s heslem „věda politice“,

ALLEA s krédem „politika pro vědu“. ESF je pro změnu jedinečným sdružením grantových agentur, výzkumných organizací a akademií. Ze 75 jejích členů je 19 akademií součástí ALLEA. Ve spolupráci s ESF jsme zorganizovali workshop na téma *Posilování úlohy akademií v ESF* (Brusel, březen 2008). Před workshopem jsme rozeslali dotazníky všem členským akademiím ESF a musím říci, že se nám vrátily zajímavé podněty, jak povznést roli akademií v ESF a jak využít jejich potenciál. Některé další společné aktivity ESF/ALLEA jsou již nyní realizovány: jedná se např. o vytvoření Výzkumné sítě (součást 7. RP), kooperaci při přípravě Evropského referenčního seznamu humanitních věd nebo při hodnocení činnosti (vznikne nová Pracovní skupina pro hodnocení). Vztahy s IAP se neustále vyvíjejí; v současnosti je ALLEA pozvána na konferenci pro potencionální vedoucí vědecké pracovníky *Core Competencies for Success in Research – Moving Beyond Scientific Training*. ALLEA by pro intenzivnější spolupráci mezi jednotlivými partnery ráda ustavila *ad hoc* Poradenskou skupinu, která by se zabývala návrhy svých členů, jak zlepšit vlastní aktivity.

Dovolu mi zakončit několika obecnými myšlenkami. Role akademií v současném světě je mnohotvará, jsou strážkyněmi vědomostí, reprezentují nezávislé myšlení, poskytují prostor pro nové myšlenky a pomáhají společnosti v komplikovaných otázkách přírody, technologií i sociálních problémů.

(Anglická verze proslovu prof. Jüri Engelbrechta je zveřejněna na webových stránkách *Akademického bulletinu* <http://abicko.avcr.cz>.) ■

JÜRI ENGELBRECHT,
prezident ALLEA

Z PROJEVU PŘEDSEDY AV ČR PROF. VÁCLAVA PAČESA

VŠECHNA FOTÁ: PETR KRÁLÍK, ARCHIV SSC

Dámy a pánové, kolegyně a kolegové, dovoluji mi, abych se připojil k poděkování prezidentu ALLEA prof. Engelbrechtovi za jeho slova. Činnosti ALLEA, zastřešující organizace evropských akademií věd a vlastně převážné části evropského mimouniverzitního výzkumu, přikládáme velký význam a chceme se na ní co nejaktivněji podílet.

A nyní stručně uvádím jednání o návrhu Výroční zprávy o činnosti Akademie věd ČR za rok 2007 a zprávě o činnosti Akademické rady AV ČR za období od posledního zasedání Sněmu. Z událostí, k nimž došlo v životě Akademie a jejích pracovišť v prvních měsících letošního roku, z bohaté „úrody“ nejnovějších vědeckých prací, úspěšných aplikací a vědeckých konferencí, se zmíním o dvou velkých letošních akvizicích, a sice elektronovém mikroskopu TECNAI T20 v Ústavu molekulární genetiky a tokamaku Compass-D v Ústavu fyziky plazmatu.

Podle mého názoru bychom měli věnovat zvláštní pozornost některým otázkám obecnější povahy. Na několika předcházejících zasedáních Sněmu jsme podrobně hovořili o tom, že pracoviště AV ČR prošla v uplynulém roce významnou právní, ekonomickou a organizační přeměnou na veřejné výzkumné instituce. Po 16 měsících, které od přeměny uplynuly, již můžeme s jistotou konstatovat, že proběhla úspěšně a přináší první pozitivní výsledky včetně toho, že k 1. lednu 2008 vznikla v rámci Akademie i první nová výzkumná instituce tohoto typu,

Biotechnologický ústav. To však neznamená, že by již byly překonány všechny „dětské nemoci“ spojené s přechodem na veřejné výzkumné instituce. Na pracovištích – i u odpovědných vedoucích pracovníků – se setkáváme s neznalostí právních předpisů i nových Stanov AV ČR, upravujících činnost veřejných výzkumných institucí, s nejasnostmi ve fungování jejich nově konstituovaných řídicích orgánů a v jejich vzájemných vztazích i s malou aktivitou a iniciativou ve využívání zvýšené samostatnosti a nových možností při uplatňování výsledků výzkumu, které forma veřejných výzkumných institucí našim pracovištím přináší. Proto znovu zdůrazňuji, že Akademická rada, Kancelář Akademie i právní odbor Střediska společných činností jsou Vám plně k dispozici při vysvětlování a praktickém řešení všech těchto otázek.

Sotva jsme však zvládli jednu reformu, již nás očekává další. Vláda ČR schválila dne 26. března 2008 *Reformu systému výzkumu, vývoje a inovací v České republice*, na jejíž přípravě se představitelé Akademie věd ČR aktivně podíleli. V konečném textu reformy byla uplatněna většina našich stanovisek a připomínek a celkově jej přes některé problémy pokládáme za přínos k odstranění nejzávažnějších systémových nedostatků této oblasti a krok ke zvýšení efektivnosti využití prostředků vynakládaných na výzkum, vývoj a inovace. Hlavní pilíře reformy bude tvořit podstatné snížení počtu rozpočtových kapitol, do nichž budou rozdělovány veřejné prostředky na podporu výzkumu a vývoje, zřízení Technologické agentury České republiky, která by měla kvalifikovaně zajišťovat účelovou podporu aplikovaného výzkumu a vývoje z veřejných prostředků, co nejdokonalší hodnocení množství a kvality dosahovaných výsledků výzkumu a vývoje jako východisko pro spravedlivé a průhledné rozdělování prostředků na jejich další rozvoj a konečně všestranná podpora excelence v základním výzkumu a maximální efektivnosti aplikovaného výzkumu a vývoje.

Pokud jde o Akademii věd, přináší jí schválená reforma tyto hlavní změny:

- Rozpočtová kapitola AV ČR bude zachována, avšak bude napříště určena pouze pro institucionální podporu výzkumu a vývoje. Z toho vyplývá, že AV ČR do budoucna (tedy po dokončení již schválených soutěží, programů a projektů) nebude již provozovat vlastní „otevřenou“ grantovou agenturu a nebude ani vypisovat účelově financované výzkumné programy.

- Poskytování a výše institucionální podpory nebudou do budoucna vázány na výzkumné záměry, ale na pravidelné hodnocení množství a kvality dosahovaných vědeckých výsledků, prováděné na základě mezinárodně uznávaných metodik.
- V činnosti AV ČR a jejích pracovišť musí být ještě výrazněji podporována excelence ve výzkumu, aktivní součinnost s uživateli výsledků výzkumu a mezinárodní projektová spolupráce, zejména v rámci Evropského výzkumného prostoru.
- Bude třeba usilovat o větší pružnost organizační struktury jednotlivých pracovišť, celé jejich soustavy i centrálních orgánů AV ČR a o zjednodušování jejich administrativy.

Nezbytnou podmínkou naší podpory schválené reformě ovšem je, že v souvislosti s jejím zaváděním nebude omezována veřejná podpora základního výzkumu ve prospěch zvyšování státních výdajů na aplikovaný výzkum a vývoj. Přestože je takový přístup v naprostém rozporu s teoretickými východisky a praxí uplatňovanou ve všech vědecky vyspělých zemích, projevil se k němu opět určitá tendence. A druhým naším důrazným požadavkem je, aby bylo zajištěno skutečně kvalifikované, spravedlivé a průhledné hodnocení a porovnávání nejen kvantity, ale i kvality dosahovaných výsledků výzkumu.

Realizace reformy systému výzkumu, vývoje a inovací v České republice, to jest její promítnutí do novely zákona č. 130/2002 Sb. a řady dalších právních norem, pracovních postupů a metod a její plně

praktické uplatnění budou ovšem postupné a vyžádají si dobu nejméně dvou let. Již nyní však musíme přemýšlet o tom, jak se její zavádění projeví v činnosti Akademie věd ČR jako celku i jednotlivých pracovišť, a včas přicházet s potřebnými návrhy a opatřeními.

Na reformu systému výzkumu, vývoje a inovací má v blízké budoucnosti navázat i reforma našeho vysokého školství. Jako program této reformy se připravuje tzv. *Bílá kniha terciárního vzdělávání*. Také předběžné znění tohoto dokumentu se jeví jako solidní analýza současných problémů a nedostatků a obsahuje řadu hodnotných, i když zatím spíše jen rámcových návrhů, jako je zejména uvažovaná diverzifikace a diferenciacie vysokých škol. Z hlediska naší Akademie bude při její další přípravě nutno neustále připomínat, že Akademie vždy byla a je i nadále připravena rozvíjet nejužší spolupráci s vysokými školami ve výzkumné i vzdělávací a kulturní činnosti. Jak je tato spolupráce rozsáhlá a úspěšná, ostatně jasně dokládá i předložená výroční zpráva o činnosti AV ČR za rok 2007. Proto je třeba, aby úvahy o rozšiřování této spolupráce a o perspektivě „srůstání“ univerzitních a mimouniverzitních výzkumných institucí vycházely z rovnosti zúčastněných stran a aby jejich smyslem bylo organicky vytvářet optimální podmínky v dané oblasti výzkumu, a nikoli jen nějak posilovat „mocenské pozice“ té či oné strany. S chystanou přípravou změn vysokoškolského zákona hodláme také požadovat, aby se odstranilo dosavadní, věcně naprosto neopodstatněné nerovnoprávné postavení pracovišť AV ČR při uskutečňování doktorských studijních programů.

Nyní bych rád obrátil Vaši pozornost na skupinu otázek týkajících se hodnocení dosahovaných výsledků výzkumu a vývoje, které se v poslední době stalo předmětem kritiky a jehož význam a dopad přitom s nastupující reformou systému výzkumu, vývoje a inovací dále podstatně vzroste. Především chci připomenout, že v oblasti institucionálního financování došlo začátkem roku 2008 k důležité změně. V souladu s doporučením vládní Rady pro výzkum a vývoj, souvisejícím s přípravou reformy, bylo řešení všech 63 výzkumných záměrů pracovišť Akademie zahájených v roce 2005, prodlouženo o jeden rok, tj. do 31. prosince 2011. Toto prodloužení samozřejmě vyžadovalo i rozšíření původně stanovených cílů výzkumných záměrů tak, aby odpovídaly nově stanovené délce řešení. Je třeba ocenit, že ředitelé všech pracovišť předložili potřebné podklady v požadovaném termínu, takže mohla Akademická rada na zasedání dne 12. února 2008 prodloužení všech výzkumných záměrů schválit.

Do konce března 2008 byly rovněž shromážděny veškeré materiály, které budou sloužit Komisím pro hodnocení výsledků výzkumné činnosti pracovišť AV ČR a jejich výzkumných záměrů k průběžnému hodnocení, jež se uskuteční v dalších měsících tohoto roku. Při hodnocení souběžně proběhne jak kontrola průběhu řešení výzkumných záměrů pracovišť, tak i hodnocení výsledků jejich vědecké a odborné činnosti za období od roku 2005 do roku 2007. Toto hodnocení je součástí úsilí Akademické rady o soustavné zvyšování vědecké výkonnosti pracovišť AV ČR tak, aby úspěšně obstála v konkurenci s ostatními výzkumnými institucemi v ČR. Náš vlastní systém hodnocení panely odborníků se zahraniční účastí a jeho promítnutí do rozpočtu ústavů se nám v minulosti osvědčil a nebudeme ho měnit.

I nadále jsou však otevřené zásadní otázky metodiky hodnocení výsledků výzkumu a vývoje v celostátním měřítku. Toto hodnocení přitom má být základem pro rozdělování institucionálních prostředků na výzkum a vývoj jak na celostátní úrovni, tj. mezi jednotlivé poskytovatele, tak i na úrovni poskytovatel – výzkumná instituce. Na základě našich zásadních výhrad proti dosavadní zkrácené a nespravedlivé metodice hodnocení vyzvala Rada pro výzkum a vývoj Akademii ke zpracování vlastního alternativního návrhu metodiky. Koncem ledna letošního roku jsem zaslal Radě pro výzkum a vývoj návrh AV ČR předpokládající současné vyvážené posuzování dvou složek vědeckých výkonů – kvantitativní, kterou lze zjistit z příslušných informačních systémů, a kvalitativní, kterou je možno hodnotit pouze systémem peer review, tedy panelů odborníků a externích expertů. Po detailní analýze jsme

navrhli použití modifikovaného systému RAE (Research Assessment Exercise), který se používá v Německu, Itálii a Holandsku. Předsednictvo Rady pro výzkum a vývoj tento náš návrh ocenilo, avšak příslušný odborný orgán RVV, Komise pro hodnocení výsledků, jej pouze vzala na vědomí s tím, že je na rozhodnutí poskytovatelů, aby tento systém uplatňovali. Pro celostátní využití však komise zatím trvá na zachování kritizovaného základního principu metodiky hodnocení, totiž přidělování bodů za definovaný produkt (článek, knihu, kapitolu v knize, patent i prototyp apod.) a kvantifikace těchto bodů pro jednotlivé poskytovatele a příjemce. I když současný návrh metodiky některé nejkřiklavější deformace zmírnil nebo odstranil, zůstává i nadále nevyřešen hlavní problém, jímž je posouzení kvalitativní složky vědeckého výkonu. Proto i tato zatím navrhovaná metodika může znovu vyvolat antagonismy mezi jednotlivými oblastmi výzkumu a potenciálně vážně poškodit celou naši vědu. S tím se samozřejmě nemůžeme smířit a trváme na tom, aby se metodika hodnocení výsledků výzkumu dále řešila a modifikovala.

Pro úplnost ještě dodávám, že vedle jednání s Radou pro výzkum a vývoj intenzivně spolupracujeme i na konstituování Evropského referenčního indexu pro humanitní obory, který bude představovat databázi s mezinárodní odbornou autoritou vhodnou jako východisko pro hodnocení vědeckých výsledků v humanitních vědách.

A nyní k některým aspektům dosahování excelence vědecké práce, jejíž význam je ve vládní re-

formě správně zdůrazněn a jež je zvláště pro nás, kteří působíme na pracovištích Akademie, vskutku kategoričtým a životně důležitým požadavkem. O tomto tématu a o stále se rozšiřujícím okruhu prostředků a nástrojů, jimiž se snažíme excelenci podporovat, jsme hovořili prakticky na všech sněmovných zasedáních v posledních letech. I dnes bych rád připojil několik poznámek, které pokládám za důležité. Především prosím, abychom si uvědomili, že se nám právě nyní otevírá ojedinělá a možná na celá desetiletí výjimečná příležitost k tomu, abychom rychle, odvažují se říci „skokem“, povznesli alespoň některé oblasti českého výzkumu na nejvyšší mezinárodní úroveň. Mám na mysli získání, uplatnění a správné využití projektů strukturálních fondů Evropské unie, které se nám v této podobě zřejmě nabízejí poprvé a naposled. V rámci operačního programu *Výzkum a vývoj pro inovace*, jehož příprava se bohužel značně zdržela, se Akademická rada po vyjádření Vědecké rady rozhodla podpořit především tyto velké projekty s požadovanou finanční podporou vyšší než 50 milionů eur:

- Projekt Biologického centra AV ČR a Univerzity Karlovy BIOCEV, na němž se podílejí Ústav experimentální medicíny, Fyziologický ústav, Ústav molekulární genetiky, Mikrobiologický ústav a Přírodovědecká fakulta UK a jehož cílem je vybudovat mezinárodní centrum excelence v pokročilém biotechnologickém a biomedicinském výzkumu,
- Projekt Středoevropské synchrotronové laboratoře CESLAB v Brně, na němž se podílejí Biofyzi-

kální ústav, Ústav analytické chemie, Ústav přístrojové techniky a Ústav fyziky materiálů a který má umožnit uplatnění nejmodernějších metod výzkumů v řadě vědeckých disciplín i průmyslových oborů. Tento projekt Akademie sice navrhuje, ale je zřejmé, že je to infrastrukturní projekt, který bude sloužit nejen Akademii, nejen Brnu a nejen českým vědám. Bude mít přinejmenším středoevropský význam.

- Dále projekt ELI (Extreme Light Infrastructure). Jde o mezinárodní projekt ESFRI Roadmap, na němž participují Německo, Rumunsko a z České republiky Fyzikální ústav, Ústav fyziky plazmatu, Ústav přístrojové techniky a některé další mimoakademické instituce a jehož cílem je vybudování vysoce výkonného víceúčelového laseru jako základu pro další pokrok základního výzkumu v kvantové a relativistické fyzice i pro aplikační centrum vývoje nových materiálů, hadronové terapie a dalších oborů.

Zdůrazňují, že evropské orgány souhlasí s názorem, že by se za evropské fondy měly budovat právě velké součásti infrastruktury.

Vedle těchto projektů samozřejmě podporujeme maximální, zároveň ovšem i dobře uvážené a koordinované zapojení pracovišť AV ČR do dalších projektů, a to jak v rámci operačního programu *Výzkum a vývoj pro inovace*, tak i dalších operačních programů – *Vzdělávání pro konkurenceschopnost*, *Praha-Adaptibilita* a *Praha-Konkurenceschopnost* a *Podnikání pro inovace*. Za velmi nadějně považujeme i chystané projekty v Kladně, Litoměřicích

a Terezíně a společný projekt Akademie věd s Univerzitou Pardubice. Znovu zdůrazňují, že jde o ojedinelou a neopakovatelnou příležitost, které je třeba plně využít.

V předvečer Sněmu podepsali ředitelé několika našich ústavů s rektorem ČVUT smlouvu o vybudování Institutu aplikovaných věd v Praze na Mazance.

Pro úspěšnou realizaci projektů ze strukturálních fondů, ale i pro vysokou úroveň celé naší vědecké práce je nezbytnou podmínkou stále se zvyšující vědecká kvalifikace pracovních týmů našich ústavů a jejich soustavné doplňování o nové perspektivní pracovníky. Upozorňuji na to zejména proto, že po mnohaleté stagnaci dochází znovu k postupnému růstu počtu zaměstnanců některých pracovišť AV ČR. Strategie vytváření optimální kvalifikační struktury jednotlivých pracovišť je samozřejmě věcí jejich rad a ředitelů, obecně však chci zdůraznit, že primární zde musí být především kvalita a perspektivy našich pracovních týmů. Ze stejného důvodu také pokládáme za potřebné další uplatňování našeho společného akademického kariérního řádu, důsledné uskutečňování pravidelných atestací výzkumných pracovníků i ostatních vysokoškolsky kvalifikovaných pracovníků výzkumu a jejich odpovědné zařazování do kvalifikačních stupňů. Vzhledem ke zkušenostem získaným při dosavadním uplatňování Kariérního řádu z roku 2006 i k novým okolnostem a úkolům zároveň doporučujeme, aby byl pro příští zasedání Akademického sněmu připraven návrh jeho novelizace.

V této souvislosti bych rád řekl několik slov také k vědeckému titulu „doktor věd“. Trvalým a stále aktuálnějším smyslem této naší paralely titulu „research professor“ je podpora vědecké excelence. Byl zřízen, či spíše v nové podobě obnoven, před pěti lety a jeho udělování je zakotveno i ve Stanovách AV ČR. Uděluje se na základě přísných kritérií a až dosud jej získalo více než 40 vědců. V souvislosti s úsilím o vědeckou excelenci by se uplatnění tohoto titulu mělo dále podstatně rozšířit a jeho význam a prestiž měly dále zvyšovat. Domníváme se proto, že by o jeho získání měli do budoucna usilovat všichni výzkumní pracovníci, kteří na pracovištích AV ČR získali nebo chtějí získat kvalifikační stupeň 5 a mají před sebou dlouhodobější perspektivu vědecké práce. Uvažujeme i o námětu, že by nositelé titulů DrSc. a DSc., tedy „starých“ i „nových“ doktorátů věd, zařazení do 5. kvalifikačního stupně, mohli být i po finanční stránce zvýhodněni zvláštním příplatkem z centrálních prostředků AV ČR.

To by si samozřejmě vyžádalo i příslušnou úpravu vnitřních mzdových předpisů jednotlivých pracovišť. Prosím, abyste se k tomuto námětu vyjádřili a případně k němu navrhli i příslušné usnesení. Při chystané novelizaci zákona č. 130/2002 Sb. budeme usilovat, aby tento titul, který je zatím udělován pouze na základě vládou schválených Stanov AV ČR, získal i náležitý podklad např. v zákoně o Akademii věd ČR. Myslím, že hodnost DSc. budeme potřebovat právě v souvislosti s naším Kariérním řádem.

Z problematiky mezinárodní vědecké spolupráce a úspěšně se rozvíjející účasti pracovišť AV ČR na 6. i 7. rámcovém programu a dalších programech Evropské unie chci tentokrát zdůraznit spolupráci AV ČR na českém předsednictví Rady EU v prvním pololetí roku 2009. Hlavním smyslem je, aby české předsednictví přispělo i k vytváření Evropského výzkumného prostoru bez bariér s možnostmi sdílení znalostí a výzkumných infrastruktur a se zajištěním přiměřeného pohybu výzkumných pracovníků. AV ČR i její jednotlivá pracoviště se již nyní podílejí na přípravě několika plánovaných hlavních i doprovodných „předsednických“ akcí v oblasti výzkumu a vývoje. V únoru 2009 zorganizuje Technologické centrum AV ČR ve spolupráci s Ministerstvem školství, mládeže a tělovýchovy obsahově významnou konferenci k hodnocení dopadů koordinace evropského výzkumu, jež by měla přispět k vytvoření informačního systému umožňujícího sledovat a hodnotit efektivitu evropského výzkumu. V dubnu 2009 uspořádá AV ČR ve spolupráci s Evropskou komisí konferenci Future and Emerging Technologies, jejíž součástí bude i řada dalších politických a odborných zasedání. V rámci této konference se plánuje i speciální workshop věnovaný úloze neuniverzitních výzkumných organizací při budování Evropského výzkumného prostoru. Mezi doprovodné akce předsednictví má být rovněž zařazeno i sedm významných vědeckých konferencí, které v prvním pololetí 2009 uspořádají Fyzikální ústav, Ústav fyziky plazmatu, Botanický ústav, Biologické centrum, Ústav makromolekulární chemie a Sociologický ústav. AV ČR bude také spolupracovat na akcích Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy zaměřených na problematiku výzkumných infrastruktur a mobility výzkumných pracovníků v Evropě bez bariér. Prosím, abychom přípravě a úspěšné realizaci všech uvedených aktivit věnovali plnou pozornost, jaké si tento úkol celostátního a celonárodního zájmu zaslouží.

Závěrem se ještě musím zmínit o přípravě volby předsedy AV ČR, Akademické rady a Vědecké rady AV ČR na příští funkční období, tedy na léta 2009–2012. I když současné centrální orgány Akademie mají před sebou ještě téměř celý rok práce, je již nyní důležité rozmýšlet, co bude dál. Je to tím aktuálnější, že novela zákona o AV ČR z roku 2005 i nové Stanovy AV ČR platné od počátku roku 2007 způsob ustavování těchto orgánů poněkud změnily. Hlavní změna spočívá v tom, že předseda AV ČR napříště nebude pouze volen Sněmem, ale bude z členů Sněmu a na návrh Sněmu, projednaný vládou, jmenován prezidentem republiky. Pro jmenování proto musíme od volby Sněmem ponechat dostatek času. Aby se tento zákonný postup dodržel a aby se přitom jak nově jmenovaný předseda AV ČR, tak i nově zvolení členové Akademické a Vědecké rady mohli svých funkcí ujmout a plynule je převzít od dosavadních orgánů a funkcionářů, navrhuje Akademická rada Akademickému sněmu změnu časového postupu voleb tak, aby byl kandidát na předsedu AV ČR volen již na příštím zasedání Akademického sněmu 16. prosince 2008. Volba členů Akademické rady a členů Vědecké rady by se pak konala na dalším zasedání Sněmu, které by bylo svoláno na 24. březen 2009, tedy na den, kdy skončí čtyřleté funkční období dosavadních orgánů. Prosím, abyste s týmy svých spolupracovníků již nyní uvažovali o vhodných kandidátech, kteří by mohli podle Vašich představ co nejlépe řídit chod Akademie v příštím čtyřletém období, které bude nepochybně opět složité a nesnadné. ■

ČESKÁ VĚDA V MEZINÁRODNÍM SROVNÁNÍ

**Účastníci
Sněmu přijali
se zájmem
příspěvek
Josefa Syky,
který
otiskujeme.**

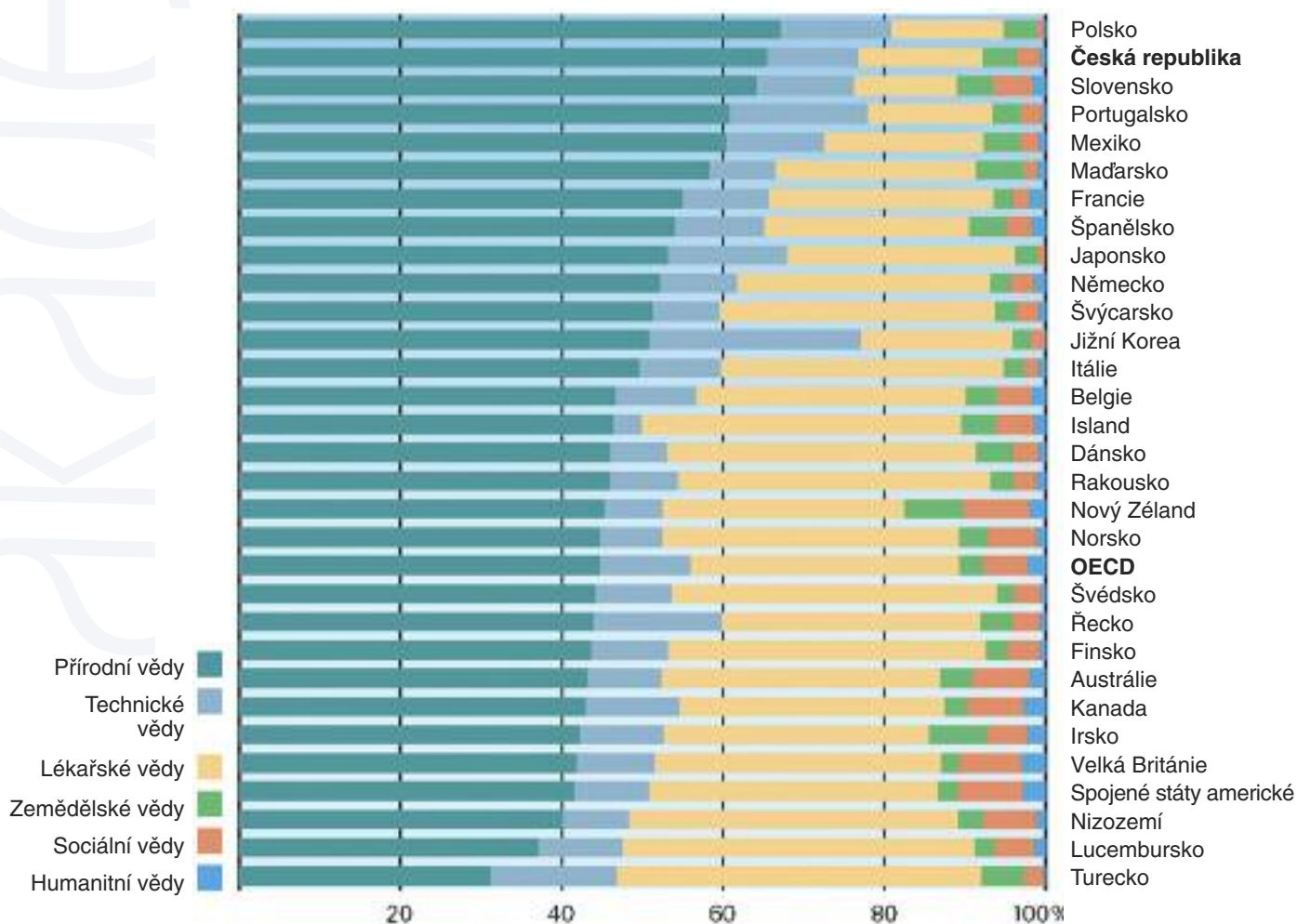
Někdy je velmi užitečné uvědomit si, jak se na nás a konkrétně na náš výzkum dívají v zahraničí. Naší důvěry všeobecně požívá finská věda, jejíž úspěchy v posledních letech často citujeme. Proto jsem vybral statistiku, kterou publikovali v r. 2006 autoři Annamajja Lehvo a Annu Nuutinen v tiskové řadě finské Akademie věd pod číslem 15/06. Má název *Finnish Science in International Comparison: A Bibliometric Analysis* a srovnává situaci finské vědy se situací v zemích OECD. Data reprezentující léta 1981–2002 pocházejí také z podobné publikace finské Akademie věd vydané v roce 2003. Autoři publikací čerpali všechna data z databáze Thomson Scientific.

Publikační profil uvedený v prvním grafu nás řadí po bok Polska a Slovenska, nápadný je relativně malý podíl publikací v lékařských vědách. Další ta-

bulky porovnávají vývoj relativního citačního impaktu pro jednotlivé obory věd, který je založen na vztahu mezi počtem citací a počtem publikací dané země v určitém období a ukazuje vztah k průměrnému citačnímu impaktu všech zemí OECD. Z tabulek je evidentní, že kromě sociálních věd jsme v posledních letech ve všech oborech zaznamenali zlepšení impaktu, ne vždy to však znamenalo posun vpřed v žebříčku zemí. Právě na příkladu technických věd, kde jsme v žebříčku zemí na nejlepší pozici, je vidět, jak je obtížné posunout se o několik příček kupředu, v přírodních vědách jsme dokonce sestoupili o příčku níž navzdory zvýšení impaktu. Bude jistě zajímavé, jak se naše situace v jednotlivých disciplínách vyvine za několik dalších let. ■

JOSEF SYKA

Zveřejněný profil zemí OECD v hlavních vědeckých oblastech v letech 2001–2005

Zdroj: Thomson Scientific, NSI 1981–2005, Finská akademie věd

Relativní citlivostní impakt, technické vědy					
1981 – 2002		2001 – 2005			
1	Švýcarsko	1,49	1	Švýcarsko	1,53
2	Dánsko	1,20	2	Dánsko	1,43
3	USA	1,20	3	Nizozemí	1,30
4	Nizozemí	1,12	4	USA	1,21
5	Německo	1,08	5	Nizozemí	1,17
6	Belgie	1,00	6	Německo	1,14
7	Švédsko	1,07	7	Belgie	1,12
8	Francie	1,07	8	Švédsko	1,11
9	Velká Británie	0,98	9	Francie	1,09
10	Rakousko	0,90	10	Finsko	1,01
11	Itálie	0,90	11	Norsko	1,01
12	Irsko	0,85	12	Španělsko	0,99
13	Kanada	0,84	13	Velká Británie	0,98
14	Norsko	0,84	14	Portugalsko	0,81
15	Austrálie	0,83	15	Itálie	0,80
16	Finsko	0,80	16	Irsko	0,80
17	Španělsko	0,81	17	Japonsko	0,80
18	Maďarsko	0,81	18	Austrálie	0,80
19	Japonsko	0,87	19	Kanada	0,80
20	Česká republika	0,87	20	Česká republika	0,88
21	Portugalsko	0,82	21	Nový Zéland	0,84
22	Nový Zéland	0,73	22	Maďarsko	0,87
23	Mexiko	0,71	23	Island	0,84
24	Jihní Korea	0,71	24	Jihní Korea	0,79
25	Slovensko	0,70	25	Rusko	0,76
26	Řecko	0,68	26	Slovensko	0,70
27	Island	0,64	27	Mexiko	0,71
28	Polsko	0,62	28	Turecko	0,63
29	Lucembursko	0,59	29	Polsko	0,63
30	Turecko	0,50	30	Lucembursko	0,45

Relativní citlivostní impakt, lékařské vědy					
1981 – 2002		2001 – 2005			
1	USA	1,20	1	Švýcarsko	1,30
2	Švýcarsko	1,20	2	USA	1,20
3	Island	1,23	3	Island	1,20
4	Nizozemí	1,21	4	Dánsko	1,20
5	Kanada	1,21	5	Belgie	1,20
6	Finsko	1,17	6	Finsko	1,25
7	Dánsko	1,14	7	Nizozemí	1,24
8	Belgie	1,13	8	Kanada	1,20
9	Velká Británie	1,12	9	Švédsko	1,17
10	Švédsko	1,11	10	Velká Británie	1,17
11	Norsko	1,00	11	Norsko	1,15
12	Itálie	1,07	12	Austrálie	1,00
13	Austrálie	0,90	13	Itálie	1,00
14	Nový Zéland	0,93	14	Německo	1,04
15	Francie	0,97	15	Francie	1,04
16	Německo	0,90	16	Itálie	1,03
17	Irsko	0,94	17	Lucembursko	1,01
18	Rakousko	0,91	18	Rakousko	1,01
19	Portugalsko	0,85	19	Španělsko	0,95
20	Španělsko	0,82	20	Nový Zéland	0,94
21	Lucembursko	0,80	21	Portugalsko	0,94
22	Maďarsko	0,70	22	Maďarsko	0,83
23	Japonsko	0,70	23	Česká republika	0,83
24	Česká republika	0,72	24	Japonsko	0,83
25	Slovensko	0,87	25	Polsko	0,78
26	Polsko	0,85	26	Slovensko	0,73
27	Mexiko	0,58	27	Řecko	0,88
28	Řecko	0,58	28	Madžo	0,84
29	Jihní Korea	0,52	29	Jihní Korea	0,80
30	Turecko	0,28	30	Turecko	0,33

Relativní citlivostní impakt, přírodní vědy					
1981 – 2002		2001 – 2005			
1	Švýcarsko	1,40	1	USA	1,30
2	USA	1,37	2	Švýcarsko	1,30
3	Nizozemí	1,19	3	Island	1,23
4	Velká Británie	1,18	4	Velká Británie	1,22
5	Dánsko	1,14	5	Nizozemí	1,21
6	Německo	1,00	6	Dánsko	1,17
7	Švédsko	1,04	7	Švédsko	1,10
8	Kanada	1,02	8	Německo	1,08
9	Francie	0,95	9	Rakousko	1,05
10	Belgie	0,95	10	Kanada	1,00
11	Rakousko	0,80	11	Itálie	0,98
12	Austrálie	0,93	12	Finsko	0,90
13	Finsko	0,93	13	Francie	0,94
14	Itálie	0,82	14	Belgie	0,94
15	Island	0,90	15	Austrálie	0,94
16	Itálie	0,89	16	Norsko	0,93
17	Norsko	0,85	17	Itálie	0,95
18	Japonsko	0,90	18	Japonsko	0,90
19	Španělsko	0,79	19	Španělsko	0,80
20	Nový Zéland	0,74	20	Maďarsko	0,75
21	Lucembursko	0,89	21	Nový Zéland	0,74
22	Portugalsko	0,63	22	Portugalsko	0,70
23	Řecko	0,62	23	Řecko	0,65
24	Maďarsko	0,61	24	Lucembursko	0,65
25	Česká republika	0,59	25	Jihní Korea	0,64
26	Mexiko	0,51	26	Česká republika	0,61
27	Polsko	0,50	27	Polsko	0,57
28	Jihní Korea	0,50	28	Slovensko	0,53
29	Slovensko	0,48	29	Mexiko	0,50
30	Turecko	0,37	30	Island	0,42

Relativní citlivostní impakt, zemědělské vědy					
1981 – 2002		2001 – 2005			
1	Lucembursko	3,73	1	Finsko	1,90
2	Nizozemí	1,93	2	Island	1,40
3	Finsko	1,93	3	Dánsko	1,40
4	Dánsko	1,47	4	Velká Británie	1,39
5	Švýcarsko	1,34	5	Norsko	1,39
6	Belgie	1,31	6	Švédsko	1,37
7	Velká Británie	1,31	7	Nizozemí	1,31
8	Švédsko	1,23	8	Itálie	1,22
9	Itálie	1,15	9	Francie	1,18
10	USA	1,13	10	USA	1,17
11	Francie	1,10	11	Švýcarsko	1,15
12	Norsko	1,05	12	Belgie	1,10
13	Kanada	1,04	13	Kanada	1,07
14	Austrálie	1,00	14	Portugalsko	1,07
15	Španělsko	0,97	15	Austrálie	1,04
16	Itálie	0,98	16	Nový Zéland	1,04
17	Nový Zéland	0,98	17	Itálie	1,03
18	Německo	0,92	18	Lucembursko	1,01
19	Portugalsko	0,87	19	Španělsko	1,00
20	Rakousko	0,83	20	Řecko	1,00
21	Japonsko	0,81	21	Německo	0,99
22	Jihní Korea	0,76	22	Jihní Korea	0,93
23	Slovensko	0,76	23	Japonsko	0,81
24	Řecko	0,70	24	Rakousko	0,79
25	Island	0,70	25	Česká republika	0,91
26	Polsko	0,60	26	Mexiko	0,55
27	Mexiko	0,67	27	Slovensko	0,51
28	Turecko	0,53	28	Polsko	0,45
29	Maďarsko	0,50	29	Maďarsko	0,43
30	Česká republika	0,34	30	Turecko	0,41

Relativní citlivostní impakt, humanitní vědy					
1981 – 2002		2001 – 2005			
1	Řecko	2,16	1	Řecko	1,94
2	Nizozemí	1,96	2	Dánsko	1,64
3	Nový Zéland	1,35	3	Nizozemí	1,60
4	Finsko	1,30	4	Island	1,30
5	Portugalsko	1,26	5	Portugalsko	1,29
6	Velká Británie	1,23	6	Nový Zéland	1,29
7	USA	1,10	7	Velká Británie	1,27
8	Austrálie	1,17	8	Švédsko	1,25
9	Japonsko	1,16	9	Japonsko	1,19
10	Turecko	1,14	10	USA	1,17
11	Dánsko	1,00	11	Austrálie	1,00
12	Maďarsko	0,94	12	Norsko	1,01
13	Kanada	0,92	13	Finsko	1,00
14	Belgie	0,82	14	Itálie	0,95
15	Německo	0,77	15	Mexiko	0,90
16	Švédsko	0,70	16	Kanada	0,93
17	Norsko	0,74	17	Turecko	0,89
18	Island	0,80	18	Rakousko	0,88
19	Itálie	0,60	19	Německo	0,81
20	Itálie	0,57	20	Belgie	0,79
21	Polsko	0,57	21	Polsko	0,77
22	Švýcarsko	0,53	22	Itálie	0,64
23	Mexiko	0,49	23	Švýcarsko	0,61
24	Jihní Korea	0,47	24	Maďarsko	0,58
25	Slovensko	0,44	25	Jihní Korea	0,54
26	Španělsko	0,41	26	Česká republika	0,50
27	Rakousko	0,38	27	Španělsko	0,51
28	Francie	0,30	28	Francie	0,49
29	Česká republika	0,31	29	Lucembursko	0,49
30	Lucembursko	0,00	30	Slovensko	0,27

Relativní citlivostní impakt, sociální vědy					
1981 – 2002		2001 – 2005			
1	USA	1,13	1	USA	1,10
2	Nizozemí	1,04	2	Maďarsko	1,13
3	Belgie	1,00	3	Nizozemí	1,08
4	Kanada	0,98	4	Kanada	1,04
5	Itálie	0,99	5	Velká Británie	1,00
6	Finsko	0,97	6	Belgie	0,98
7	Velká Británie	0,98	7	Německo	0,98
8	Švýcarsko	0,93	8	Itálie	0,94
9	Švédsko	0,92	9	Švédsko	0,91
10	Francie	0,83	10	Francie	0,90
11	Nový Zéland	0,82	11	Finsko	0,88
12	Norsko	0,81	12	Norsko	0,87
13	Austrálie	0,80	13	Dánsko	0,86
14	Německo	0,80	14	Švýcarsko	0,85
15	Maďarsko	0,80	15	Austrálie	0,85
16	Dánsko	0,77	16	Island	0,81
17	Rakousko	0,79	17	Nový Zéland	0,77
18	Island	0,73	18	Rakousko	0,79
19	Lucembursko	0,67	19	Norsko	0,70
20	Jihní Korea	0,65	20	Španělsko	0,68
21	Itálie	0,63	21	Itálie	0,68
22	Portugalsko	0,63	22	Polsko	0,65
23	Španělsko	0,61	23	Jihní Korea	0,62
24	Japonsko	0,58	24	Japonsko	0,60
25	Polsko	0,55	25	Lucembursko	0,59
26	Mexiko	0,61	26	Portugalsko	0,60
27	Turecko	0,48	27	Turecko	0,53
28	Řecko	0,48	28	Řecko	0,50
29	Česká republika	0,23	29	Česká republika	0,28
30	Slovensko	0,19	30	Slovensko	0,20

Zdroj: Finská akademie věd

Živá diskuze se rozproudila k otázce vědeckých titulů. Zejména ze strany mladší vědecké generace zazněla obava, aby tituly neznamenaly jen další administrativní zátěž a upřednostňování kvantity na úkor kvality.

FOTO: PETR KRÁLÍK, ARCHIV SSC

USNESENÍ XXXII. ZASEDÁNÍ AKADEMICKÉHO SNĚMU AV ČR

I.

Akademický sněm

1. bere se souhlasem na vědomí zprávu předsedy Akademie věd ČR Václava Pačesa,
2. ve smyslu čl. 14 písm. b) a e) Stanov Akademie věd ČR schvaluje
  - a) Výroční zprávu o činnosti Akademie věd ČR za rok 2007 podle předloženého návrhu s připomínkou,
  - b) předloženou zprávu o činnosti Akademické rady AV ČR za období od XXXI. zasedání Akademického sněmu,
3. ukládá Vědecké radě AV ČR, aby předložila příštímu zasedání Akademického sněmu návrh na úpravu Kariérního řádu vysokoškolsky vzdělaných pracovníků Akademie věd ČR,
4. souhlasí, aby se volba kandidáta na předsedu AV ČR pro funkční období 2009–2013 uskutečnila na zasedání Akademického sněmu v prosinci 2008 a volby členů Akademické rady AV ČR a členů Vědecké rady AV ČR pro funkční období 2009–2013 na zasedání Akademického sněmu v březnu 2009.

II.

Akademický sněm

1. bere na vědomí zprávu o hospodaření Akademie věd ČR v roce 2007,
2. ve smyslu čl. 14 písm. d) Stanov Akademie věd ČR schvaluje předložený Závěrečný účet Akademie věd ČR za rok 2007,
3. dodatečně schvaluje použití stavebních odpisů ve smyslu bodu 2. 2 předloženého materiálu.

III.

Akademický sněm

bere se souhlasem na vědomí předloženou zprávu Dozorčí komise Akademického sněmu za uplynulé období.

V Praze dne 24. dubna 2008

*Ověřili: prof. JAN PALOUŠ,
předseda návrhové komise Akademického sněmu,
prof. JAROSLAV PÁNEK,
předsedající Akademického sněmu*

VĚDECKÝ TITUL „DOKTOR VĚD“ ANO ČI NE?

Na dubnovém Akademickém sněmu zazněl z úst předsedy Akademie i některých dalších diskutujících požadavek posílení role titulu doktora věd. Například tím, že by se jeho získání promítlo do hodnocení pracoviště. Zaslechli jsme však také opačné názory, které s takovým návrhem nesouhlasí. Nebyl jsem dostatečně pohotový, abych na Sněmu v diskuzi vystoupil. Jako člen Akademického sněmu, který pracuje na univerzitě, ale s Akademií má dlouholeté kontakty, bych proto rád svůj názor vyjádřil alespoň touto cestou.

Rozumím argumentům obou stran. Pokud chceme podporovat excelenci ve vědě, bylo by dobré mít po ruce něco, podle čeho ji rozeznáme na první pohled. Na druhou stranu, excelence se v dnešním „globálním vědeckém světě“ rozezná i bez dodatečných titulů, které mohou navíc někomu připomínat neblahé praktiky minulosti. Přesto jsem zastáncem toho, aby byl titul doktora věd institucionalizován a ve větší míře zakotven v kariérním řádu vědců, a to nejen v Akademii, ale i na univerzitách. Podle mého názoru to přispěje k větší „čitelnosti“ české vědecké komunity. Již osmnáct let jsem členem různých vědeckých rad a několikrát jsem byl svědkem toho, že při projednávání návrhu na jmenování nového profesora zavládly rozpaky. Důvodem bylo to, že v grémiu nebyli žádní specialisté v oboru a pětičlenná návrhová komise nebyla dostatečnou zárukou posouzení odborné kvality navrhovaného. Titul doktora věd může v takových situacích pomoci nejen hlasujícím, ale i uchazečům.

Myslím, že uchazeč o titul doktora věd by měl předložit buď tematicky jednotný soubor prací, nebo vědeckou monografii publikované renomovanými nakladatelstvími a doplněné ohlasy ve vědecké komunitě. Nemělo by to tedy znamenat žádnou další administrativní zátěž. Příslušné komise, které jsou v oboru dostatečně reprezentativní, pak posoudí objektivně a kriticky kvalitu uchazeče a potvrdí jeho vědecký statut. Slovo „kvalita“ zdůrazňuji, protože mnoho lidí dnes zneužívá kvantitativní kritéria založená pouze na scientometrických ukazatelích.

Nemyslím si, že před nositeli titulu doktora věd bude „svět padat na zadek“. Bylo by však dobré, kdyby tento titul byl udělován vědcům, kteří si své renomé ve světě již vydobyli. Při koexistenci Aka-

demie věd a univerzit jakožto hlavních nositelů české vědy to může být velmi užitečné.

Možná, že jsem naivní idealista, možná jsem jen zatížen minulostí. Jedno je však jisté. Pokud se s myšlenkou silnějšího zakotvení titulu doktora věd v kariérním řádu českých vědců neztotožní převážná většina mladých renomovaných badatelů, nemá takové snažení smysl. ■

PAVEL DRÁBEK,
Západočeská univerzita Plzeň

FOTO: PETR KRÁLÍK, ARCHIV SSC

Informace ze 44. zasedání Akademické rady AV ČR dne 25. března 2008

Akademická rada se zabývala těmito nejdůležitějšími záležitostmi:

Projednala

podklady pro XXXII. zasedání Akademického sněmu AV ČR dne 24. dubna 2008,

- návrh Výroční zprávy o činnosti Akademie věd ČR za rok 2007,
- zprávu o činnosti Akademické rady AV ČR za období od XXXI. zasedání Akademického sněmu AV ČR,
- zprávu o hospodaření Akademie věd ČR v roce 2007 a její závěrečný účet.

Schválila

- přistoupení Akademie věd ČR k Berlínské deklaraci o otevřeném přístupu k vědeckým znalostem (Berlin Declaration on Open Access to Knowledge in the Sciences and Humanities),
- vložení budovy a pozemku v Praze 1, Valentinská 1 včetně součástí a příslušenství do vlastnictví Slovanského ústavu AV ČR, v. v. i.

Souhlasila

- se zřízením Majetkové komise jako stálého poradního orgánu Akademické rady AV ČR s úkolem projednávat a předkládat Akademické radě návrhy řešení závažných majetkoprávních úkonů AV ČR a pracovišť AV ČR. V souvislosti s tím ukončila k 31. březnu 2008 činnost dočasné Komise pro řešení nemovitých a movitých věcí a závazků při přechodu pracovišť AV ČR na veřejné výzkumné instituce,
- se smlouvou uzavřenou mezi Ústavem chemických procesů AV ČR, v. v. i., a Českým hydrometeorologickým ústavem, kterou se zřizuje společné pracoviště Laboratoř pro výzkum atmosférického aerosolu,

- s tím, aby předseda AV ČR převzal záštitu nad národním finále 42. ročníku Biologické olympiády, jež se bude konat od 28. dubna do 2. května 2008 ve Svitavách,

- s úkony týkajícími se nakládání s majetkem na základě návrhů pracovišť AV ČR.

Jmenovala

■ prof. RNDr. Tomáše Trnku, CSc. (Přírodovědecká fakulta UK) členem Komise pro hodnocení výzkumné činnosti pracovišť AV ČR a jejich výzkumných záměrů pro oblast věd o živé přírodě a chemických věd,

■ nominační komisi pro výběr kandidáta na obsazení funkce místopředsedy Grantové agentury AV ČR pro oblast věd o živé přírodě a chemických věd,

■ Ing. Jiřího Malbecka, CSc., místopředsedou Dozorčí rady Ústavu experimentální botaniky AV ČR, v. v. i.

Vzala na vědomí

■ sdělení o konečné úpravě návrhu *Reformy systému výzkumu, vývoje a inovací v České republice*, který bude dne 26. března 2008 projednán vládou ČR,

■ informaci o následných kontrolách provedených v roce 2007 na pracovištích, která prošla plánovanou kontrolou v roce 2006,

■ informaci o nedostacích zjištěných při kontrolách ve vědeckých společnostech v roce 2007,

■ zprávy o výsledcích kontrol a o opatřeních k nápravě zjištěných nedostatků ve Filosofickém ústavu AV ČR, v. v. i., v Knihovně AV ČR, v. v. i., ve Středisku společných činností AV ČR, v. v. i., a v Kanceláři Akademie věd ČR.

Informace ze 45. zasedání Akademické rady AV ČR dne 15. dubna 2008

Akademická rada se zabývala těmito nejdůležitějšími záležitostmi:

Schválila

- dohodu o vědecké spolupráci mezi AV ČR a Akademií věd Islámské republiky Írán,
- prodloužení *Memoranda o vědecké spolupráci mezi AV ČR a Chiang Mai University*,
- sjednání *Memoranda o vědecké spolupráci mezi AV ČR a Mahidol University*.

Jmenovala

■ Majetkovou komisi jako pomocný orgán Akademické rady ve složení: doc. PhDr. Radomír Vlček, CSc. – předseda, prof. Ing. Jiří Drahoš, DrSc., prof. PhDr. Jaroslav Pánek, DrSc., RNDr. Jiří Rá-

kosník, CSc., Ing. Pavel Vlasák, DrSc., Věra Žádníková – tajemnice a schválila její statut.

Udělila předchozí souhlas

■ s vložení majetku Ústavu organické chemie a biochemie AV ČR, v. v. i., ve formě sublicence stávajících patentů do spin-off firmy Okapi Sciences, zakládané Katolickou univerzitou v Leuvenu, Belgie, a s nabytím účasti v této společnosti.

Souhlasila

■ s tím, aby předseda AV ČR převzal záštitu nad *3. českým a mezinárodním andrologickým kongresem*, který se bude konat ve dnech 13. až 15. června 2008 na zámku Štířín,

■ s úkony týkajícími se nakládání s majetkem na základě návrhů pracovišť AV ČR.

Vzala na vědomí

■ usnesení vlády České republiky ze dne 26. března 2008 č. 287 k návrhu *Reformy systému výzkumu, vývoje a inovací v České republice* a uložila konkrétní úkoly k jeho realizaci v podmínkách AV ČR,

■ usnesení vlády České republiky ze dne 17. března 2008 č. 259 ke Zprávě o realizaci Konceptce integrace cizinců v roce 2007,

■ zprávu o činnosti národních komitétů sdružených v ICSU za rok 2007,

■ Výroční zprávu o stavu spisové a skartační služby na pracovištích AV ČR za rok 2007,

■ zprávu o činnosti Bytové komise AV ČR za rok 2007,

■ informaci o udělování knižních Cen nakladatelství Academia.

Informace z 232. zasedání Rady pro výzkum a vývoj dne 11. dubna 2008

ZÁVAŽNÉ PROJEDNÁVANÉ BODY A ZÁVĚRY ZE ZASEDÁNÍ

Rada vzala na vědomí schválení jí předložených materiálů usnesení vlády:

■ ze dne 26. března 2008 č. 287 k Návrhu Reformy systému výzkumu, vývoje a inovací v ČR

■ ze dne 2. dubna 2008 č. 339 k Návrhu na změnu Statutu Rady

■ ze dne 2. dubna 2008 č. 338 k Souhrnnému vyhodnocení výsledků programů VaV ukončených v roce 2006 a materiálu MŠMT schváleného usnesením vlády:

■ ze dne 2. dubna 2008 č. 362 k Návrhu Operačního programu Výzkum a vývoj pro inovace pro období 2007–2013

Příprava státního rozpočtu na VaV 2009–2011

Druhá verze návrhu výdajů s promítnutím důsledků Reformy systému VaV v ČR

Algoritmus výpočtu institucionální podpory dle výsledků pro 2. verzi SR VaV 2009–2011 dle Reformy

Rada vzala na vědomí předložené materiály a ústní informaci o probíhajících jednáních s resorty. Uložila předsednictvu a sekretariátu Rady předložit na 233. zasedání RVV dne 16. května 2008 materiál k předložení na schůzi vlády *Návrh výdajů státního rozpočtu na VaV na rok 2009 s výhledem na roky 2010 a 2011*.

Návrh systému práce s materiály pro zasedání Rady a forma vnitřního připomínkového řízení zavádí nový způsob práce s materiály pro zasedání Rady pro členy Rady, hosty a předsedy odborných komisí Rady. Bude využito neveřejné části portálu www.vyzkum.cz.

Návrh na změnu Jednacího řádu Rady pro výzkum a vývoj byl předložen v souvislosti s doplněním Jednacího řádu o Přílohu č. 2, kterou je *Postup při volbách*, a to z potřeby sjednocení postupu při jednotlivých druzích voleb (volby členů pracovních a odborných komisí, členů předsednictva apod.). Upravený Jednací řád RVV bude zveřejněn na www.vyzkum.cz.

Návrh na změnu Statutu odborných komisí Rady se podal v souvislosti se změnou působnosti OK pro vědy neživé přírody a inženýrství (dále OK NŽP), kdy se jedná o zařazení problematiky bezpečnostního výzkumu do její kompetence a zpracování DZSV Bezpečnostní výzkum, což vyvolává nutnost zvýšení počtu jejích členů. Do vlády byl předložen návrh na změnu Statutu Rady, který taxativně určoval největší počet členů OK na 12. Statut Rady byl upraven tak, že byla vy-

puštěna věta stanovující počet členů odborných komisí. Návazně na usnesení vlády ze dne 2. dubna 2008 č. 339 k Návrhu na změnu Statutu Rady se navrhla změna Statutu odborných komisí tak, že bude navýšen počet členů u OK NŽP z původních 12 až na 15.

Upravený Statut odborných komisí RVV bude zveřejněn na www.vyzkum.cz.

Rada navrhuje předsedovi Rady jmenovat členy Odborné komise pro vědy neživé přírody a inženýrství RVV podle výsledků voleb: **PhDr. Miloše Balabána, Ph.D., Ing. Zdeňka Prouzu, CSc., a Ing. Jarmila Valáška, CSc.**

Změna Statutu a Jednacího řádu Komise pro hodnocení výsledků VaV RVV

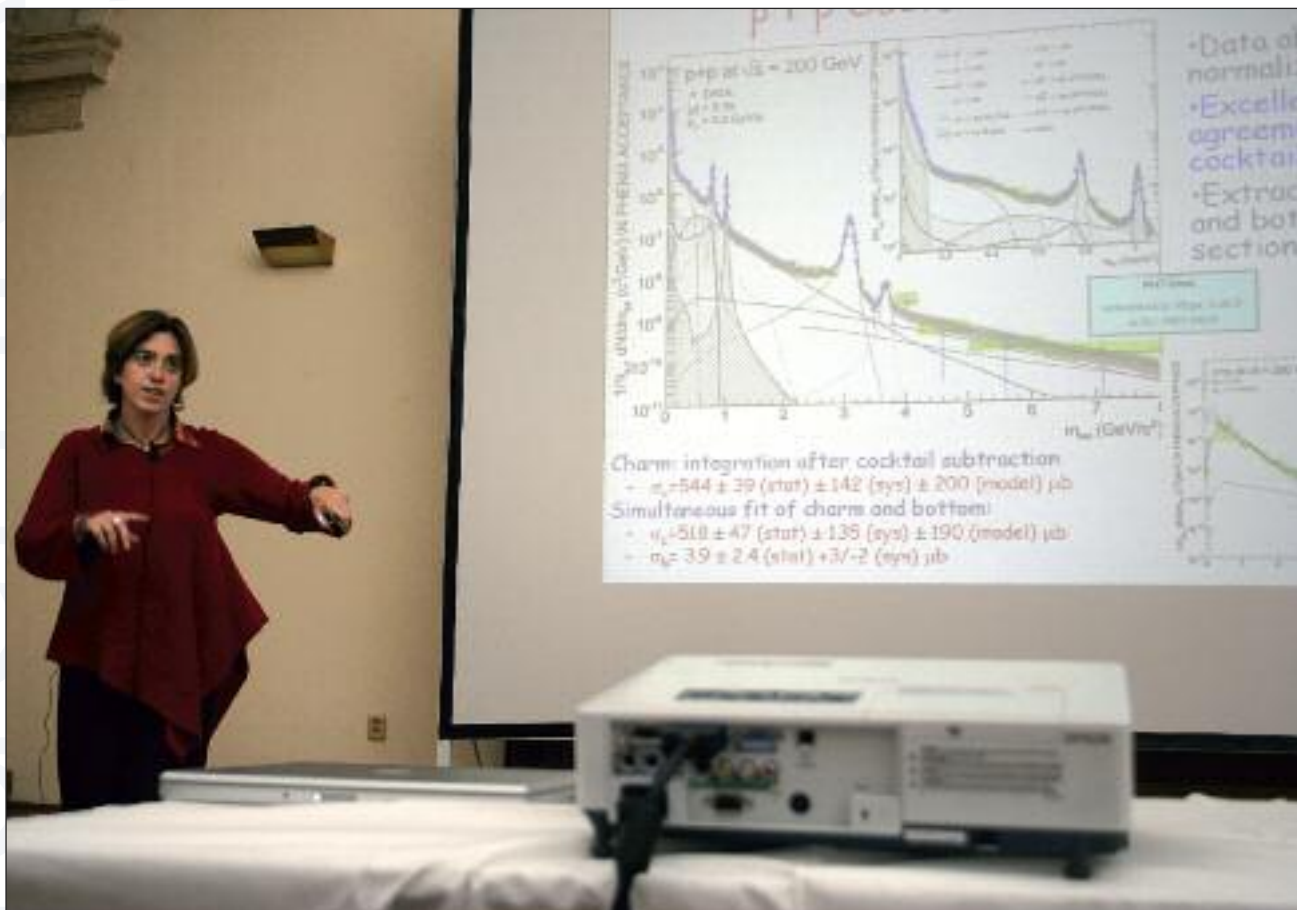
Komise pro hodnocení výsledků VaV byla ustavena Radou na jejím 225. zasedání dne 14. září 2007 a svou činnost zahájila po jmenování všech členů Komise. Rada je o výsledcích a závěrech jednotlivých jednání pravidelně informována. S ohledem na některé organizační změny se navrhla Radě změna Statutu a Jednacího řádu Komise. Platné znění Statutu a Jednacího řádu Komise pro hodnocení výsledků VaV a platný seznam členů budou zveřejněny na www.vyzkum.cz.

Usnesení vlády ze dne 26. března 2008 č. 287 k návrhu Reformy systému výzkumu, vývoje a inovací v ČR uložilo připravit řadu koncepcí VaV, mj.: Meziřesortní koncepci aplikovaného výzkumu a vývoje národní identity a kultury, Koncepci obranného aplikovaného výzkumu a vývoje, Koncepci zemědělského aplikovaného výzkumu a vývoje a Koncepci zdravotnického aplikovaného výzkumu a vývoje. Koncepce mají být předloženy vládě do 30. listopadu 2008 po předchozím projednání v RVV. Rada schválila osnovu těchto koncepcí a způsob komunikace s předkladateli.

Zmocněncem vlády ČR pro evropský výzkum prof. Wilhelmem byla Radě předložena **Přehledová zpráva o české infrastruktuře VaV**, kterou Rada vzala na vědomí, a následně požádala MŠMT, aby ji ve spolupráci s prof. Wilhelmem využilo při tvorbě Meziřesortní koncepcí podpory velkých infrastruktur pro VaV, kterou má ministr školství, mládeže a tělovýchovy předložit do 30. 11. 2008 vládě.

Rada schválila **harmonogram zpracování novely zákona o podpoře výzkumu a vývoje**, který má být do 30. června 2008 předložen vládě, a zvolila prof. Haasze zpravodajem pro přípravu této novely zákona.

TÝDEN FYZIKY ALICE V PRAZE

OBĚ FOTA: PETR KRÁLÍK, ARCHIV SSC

Od 3. do 7. března 2008 zasedalo v pražském klášteře Emauzy 150 fyziků zapojených do projektu A Large Ion Collider Experiment (ALICE). Experiment, který se již od počátku 90. let minulého století připravuje v Evropské laboratoři částicové fyziky (CERN) v Ženevě, by měl již zanedlouho na největším světovém urychlovači LHC zkoumat extrémní stavy jaderné hmoty. Týden fyziky ALICE v Praze byl již třetí podobnou akcí v řadě. Předchozí dvě se uskutečnily v roce 2005 v Centru Ettore Majorany v Erice na Sicílii a před rokem na univerzitě v Münsteru.

Alberica Toia z newyorské univerzity SUNY, Stony Brook, přednáší o měření časového a teplotního vývoje expandující husté jaderné hmoty pomocí elektron-pozitronových párů produkovaných v jaderných srážkách na urychlovači RHIC.

ALICE v současné době čítá více než 1000 vědců z 30 zemí. Mezi jejími 105 účastnickými institucemi jsou dva akademické ústavy (Fyzikální ústav AV ČR, v. v. i., a Ústav jaderné fyziky AV ČR, v. v. i.) a jedno univerzitní pracoviště z České republiky – České vysoké učení technické.

Experiment ALICE bude studovat vlastnosti hmoty při teplotách a hustotách, které panovaly ve vesmíru pouhých několik mikrosekund po velkém třesku.

Extrémní stavy hmoty lze, byť na velmi krátkou dobu a v podstatně menším objemu, vytvořit i v laboratorních podmínkách. Konkrétně ve srážkách atomových jader při velmi vysokých (ultrarelativistických) energiích. V experimentech s českou účastí, jež proběhly v druhé polovině 90. let minulého století na urychlovači SPS v CERN, byly při tehdy rekordních laboratorně dosažených hustotách energie a teplotách získány nepřímé důkazy o existenci nového stavu silně

interagující hmoty – kvark-gluonového plazmatu (viz článek *Akademie věd České republiky: Bilance prvních osmi let v AB 1/2001*). Další etapou tohoto výzkumu jsou v současné době probíhající experimenty na „srážeci relativistických těžkých iontů“ Relativistic Heavy Ion Collider (RHIC) v Brookhavenské národní laboratoři nedaleko New Yorku. RHIC, který byl spuštěn v roce 2000, je schopen urychlit i ta nejtěžší atomová jádra na energie více než desetkrát převyšující možnosti urychlovače SPS. Na něm byl před třemi lety, též za účasti českých vědců, objeven nový stav hmoty – kvark-gluonová kapalina (viz článek *Rok fyziky v AB 7–8/2005*). Podstatně příznivější podmínky pro laboratorní studium horké a husté hmoty budou mít již zanedlouho fyzici v laboratoři CERN. Zde bude letos 21. října slavnostně spuštěn nový urychlovač – Large Hadron Collider (LHC) – umožňující zkoumat jaderné srážky při energiích třicetkrát převyšujících dosavadní rekord dosažený na RHIC.

Pražské setkání, které bylo poslední podobnou akcí před spuštěním LHC, si kladlo za cíl na základě nejnovějších teoretických předpovědí, experimentálních výsledků z RHIC a výsledků získaných simulacemi a zkušebním provozem detektoru ALICE doladit poslední detaily fyzikálního programu experimentu. Shmutí výsledků dosažených na RHIC byla věnována vystoupení Jaroslava Bielčíka z FJFI ČVUT, který promluvil na téma *Co jsme se dozvěděli a co ne o produkci těžkých kvarků na RHIC*, a Jany Bielčíkové z ÚJF AV ČR, která přednesla příspěvek *Produkce částic s velkou příčnou hybností ve srážkách těžkých iontů: Nové výsledky z RHIC*. Unikátní schopností ALICE pro registraci hypotetických R-hadronů, jejichž existence bývá spojována s netriviálními vlastnostmi prostoročasu, se ve svém příspěvku *Hledání stabilních těžkých hadronů v pp srážkách v experimentu ALICE* zabýval Alexandru Dobrin z Lundské univerzity. Mluví experimentu Jurgen Schukraft (CERN) vystoupil s podnětnou přednáškou *Několik myšlenek týkajících se protonových srážek na LHC*, v níž diskutoval otázku, do jaké míry se při nejvyšších dosažitelných energiích liší a co mají naopak společného proton-protonové srážky se srážkami těžkých jader. Během *Týdne fyziky ALICE* zaznělo celkem 66 příspěvků, které byly tematicky rozděleny do okruhů odpovídajícím výzkumným programům fy-

zikálních pracovních skupin ALICE: *Příprava na první fyzikální měření – srážky protonů, Produkce těžkých kvarků, Produkce částic s velkou příčnou hybností a Měkké procesy*. Značná část příspěvků hodnotila připravenost jednotlivých detektorových komponent ALICE pro nadcházející fyzikální měření; např. časové projekční komory, vnitřního trekeru nebo detektoru přechodového záření.

Hlavními organizátory celé akce byli koordinátor fyzikálního programu experimentu ALICE Karel Šafařík (CERN) a Vojtěch Petráček (FJFI ČVUT). Oba též společně předsedali organizačnímu výboru, jehož dalšími členy byli kromě vedoucích fyzikálních pracovních skupin ALICE i zástupci českých pracovišť: Miloš Pachr, Jiří Král a Jaroslav Bielčík z FJFI ČVUT, Michal Šumbera z ÚJF AV ČR a Petr Závada z FZÚ AV ČR. Podstatnou práci vykonali i kolegové Lukáš Fiala z FZÚ AV ČR a Pavel Jakl a Michal Zerola z ÚJF AV ČR, kteří se postarali o počítačové zázemí a záznam přednášek. Skvělý výkon odvedla i agentura AMCA, která na vysoce profesionální úrovni zajišťovala velkou část organizačních úkolů. ■

MICHAL ŠUMBERA,
Ústav jaderné fyziky AV ČR, v. v. i.,
VOJTĚCH PETRÁČEK,
Fakulta jaderná a fyzikálně inženýrská ČVUT,
PETR ZÁVADA,
Fyzikální ústav AV ČR, v. v. i.

Zleva:
Andreas Morsch
(CERN, ALICE),
koordinátor
fyzikální skupiny
částic s vysokou
příčnou hybností
a fotonů,
Michal Šumbera
a doktorand
Jan Kapitán
(oba ÚJF AV ČR,
v. v. i., ALICE).

VÝZVA k podávání žádostí o podporu **česko-americké vědeckotechnické spolupráce**

Uzávěrka přihlášek je **30. června 2008**.

Kontakt: AMVIS, o. p. s., Senovážné nám. 24, 116 47 Praha 1.

Bližší informace naleznete na www.amvis.cz.

E-mail: amvis@amvis.cz

50 LET ÚSTAVU STRUKTURY A MECHANIKY HORNIN AV ČR

Tichým svědkem bohaté historie Ústavu struktury a mechaniky hornin AV ČR, v. v. i., je rozsáhlý a z části památkově chráněný areál ústavu na Rokosce, jehož základní silueta zůstala do dnešních dnů jen velmi málo pozměněná. Jeho akademická historie se datuje od 1. ledna 1958 založením Hornického ústavu ČSAV (1958–1979), který vznikl jako pracoviště základního výzkumu v oblasti báňských věd.

FOTO: LENKA BOREČEKÁ, ARCHIV ÚSMH AV ČR

**Hlavní budova
v památkově
významném
areálu Ústavu
struktury
a mechaniky
hornin AV ČR
v Praze
na Rokosce**

Nový ústav personálně, materiálně a z části i programově navázal na předcházející třicetiletou činnost rezortního Ústavu pro vědecký výzkum uhlí (1927–1958), v němž se vědci zabývali převážně chemií uhlí a chemickým zpracováním tuhých paliv. Jeho prvním ředitelem byl vynikající uhelný chemik Hans Tropsch, jeden ze spoluautorů známé Fisher-Tropschovy syntézy tekutých paliv z uhlí. Hornický ústav poté rozšířil svoje zaměření na obory báňského charakteru, jako jsou geomechanika, geotechnika a aerologie a na ně navazující obory úpravnictví, koksárenství či briketárenství. Poznatky základního výzkumu se uplatňovaly jak v hornictví, tak i v oblastech analogických s hornictvím, jako jsou např. podzemní stavitelství, geologie,

geofyzika, chemická technologie, archeologie nebo speleologie. Zásluhou Hornického ústavu se poprvé v tehdejší Československu rozvinuly báňské vědy na světovou úroveň. Z výrazných osobností té doby je třeba zmínit Františka Špetla, mezinárodně uznávaného odborníka v oboru úpravnictví.

Výzkum uhlí se stal postupně významnou vědeckou disciplínou a důkazem vysoké vědecké úrovně ústavu bylo pořádání první mezinárodní konference *International Conference on Coal Science* v Praze na jaře roku 1968, které se zúčastnily všechny tehdy uznávané osobnosti oboru z celého světa. Tím byla založena mezinárodní tradice pravidelných čtyřletých konferencí *Coal Science*. Dalším důležitým přířosem bylo otevření studia indukované seismicity,

jehož praktické výsledky se již od šedesátých let uplatňovaly v Kladenském uhelném revíru a následně i při těžbě uranu na Příbramsku. V roce 1969 byla ve spolupráci s Geofyzikálním ústavem ve Varšavě založena tradice pořádání geofyzikálních konferencí o důlní geofyzice, které se staly mezinárodním fórem tohoto oboru.

V sedmdesátých letech prošel Hornický ústav zásadními organizačními změnami. V souvislosti s velkými důlními neštěstími v Ostravsko-karvinském revíru, významem a potřebami báňského průmyslu byla v roce 1978 založena pobočka Hornického ústavu v Ostravě, z které později vznikl dnešní Ústav geoniky AV ČR, v. v. i. V roce 1979 došlo ke sloučení s Geologickým ústavem ČSAV, takže vznikl relativně velký ústav s názvem Ústav geologie a geotechniky ČSAV (1979–1989). Toto sloučení odborníci nevnímali jako přínosné a v návaznosti na politické změny v roce 1989 byl ústav opět rozdělen na dva samostatné ústavy, přičemž nástupcem Hornického ústavu se stal Ústav geotechniky ČSAV (1989–1992).

Rovněž náplň vědecké činnosti ústavu procházela vývojem, který odrážel aktuální průmyslové záměry. Vznikl tak rozsáhlý výzkum průmyslového uhlíku, který se v devadesátých letech změnil na výzkum moderních uhlíkových materiálů a začátkem nového tisíciletí na výzkum kompozitů. Rozvoj v oblasti seismologie se v osmdesátých letech odvinul od aktivace zemětřesných rojů v oblasti západních Čech. Tato historicky známá seismicky aktivní zóna se v souvislosti s výskyty termálních pramenů a čtvrtohorními sopkami stala významnou, světově uznávanou přírodní geofyzikální laboratoří a ve spolupráci s Geofyzikálním ústavem ČSAV zde byla vybudována unikátní automatická seismická síť WEestern Bohemia Net.

Devadesátá léta s rozsáhlými komplexními změnami souvisejícími rovněž s oblastí těžby surovin a jejich zpracováním vyvolala nutnost postupných změn v orientaci výzkumu, která nově zdůrazňovala i ochranu životního prostředí. V roce 1992, kdy

vznikla Akademie věd České republiky, byl ústav přejmenován na Ústav struktury a mechaniky hornin AV ČR. Ten dnes představuje moderně vybavené vědecké pracoviště zaměřené na výzkum týkající se jak přirozených hornin a horninového prostředí zemské kůry, tak i uměle vytvořených geomateriálů. V šesti vědeckých odděleních se řeší otázky spojené zejména s rozvíjením nových metodických postupů pro výpočet ocenění seismického ohrožení a pro výzkum ohnisek přirozených i indukovaných seismických jevů, se sledováním a studiem recentních geodynamických procesů orientovaných na pohyby zemského povrchu, se zkoumáním nebezpečných svahových pohybů a poruch, s charakterizací vybraných ložisek nerostných surovin a s jejich ekologickým využitím včetně likvidace škodlivých odpadů, s výzkumem a vývojem geopolymerních materiálů s širokým spektrem použití a v neposlední řadě jak s výzkumem a vývojem biomateriálů na bázi nanočástic a nanovláken, tak žáruvzdorných kompozitů z netradičních prekurzorů. Rozvíjené problematiky, v rámci jejichž řešení ústav spolupracuje s mnoha akademickými a vysokoškolskými ústavy a dalšími odbornými pracovišti, jsou v souladu se světovými trendy a umožňují zapojení ústavu do mezinárodních spoluprací. O současné vědecké úrovni výsledků vypovídají především publikace v renomovaných impaktovaných časopisech, nové patenty a účast na významných konferencích. Značná pozornost se dlouhodobě soustředí na výchovu mladých vědeckých pracovníků jako pokračovatelů dalšího úspěšného rozvoje ústavu.

O vývoji vědecké činnosti uplynulých let vypovídá recenzovaný ústavní časopis, který vycházel nejprve pod názvem *Zprávy Hornického ústavu*, dále jako *Acta Montana* a v současnosti pod titulem *Acta geodynamica et geomaterialia*. ■

ZUZANA WEISHAUPTOVÁ,

Ústav struktury a mechaniky hornin AV ČR, v. v. i.

Ústav fyzikální chemie J. Heyrovského AV ČR, v. v. i.,

Vás zve na

18. Brdičkovu přednášku nazvanou

Mesoscopic Electrodes for Generation and Storage of Electric Power from Sunlight,

kteřou prosloví prof. Michael Grätzel

(École Polytechnique Federale de Lausanne,
Switzerland)

ve čtvrtek **5. června 2008** ve 14:00 hodin

ve velké posluchárně ÚFCH JH

AV ČR, v. v. i.,

Praha 8, Dolejškova 3.

OTÁZKA FULLCOSTU NA KONFERENCI EUA V BRUSELU

Pod názvem Towards Financially Sustainable European Higher Education Institutions se v únoru 2008 v Bruselu uskutečnila konference expertů Asociace evropských univerzit (EUA). Setkalo se na ní více než 120 zástupců univerzit z 30 zemí. Velké pozornosti se těšily mimo jiné otázky rozvoje metod sledování skutečných nákladů (fullcost) na evropských univerzitách.

V současné době se univerzity pohybují ve vysoce konkurenčním prostředí, a faktor finanční udržitelnosti se proto stává jedním z důležitých rysů jejich existence. Politici, vedení univerzit i výzkumníci se v Bruselu setkali, aby prozkoumali vztahy mezi financováním a autonomií, odpovědností a strukturou řízení a aby zhodnotili výsledky první fáze projektu *University Funding*, který realizuje EUA. Projekt podporuje Evropská komise a jeho cílem je shromažďování osvědčených metod (good practices) vyčíslení nákladů na univerzitách v rámci Evropy s důrazem na rozvoj metod sledování skutečných nákladů (fullcost).

Konferenci zahájil komisař EU pro vzdělání, kulturu a mládež Ján Figel. Mezi řečníky dopolední části prvního dne konference patřili Christina Ullenius, viceprezident EUA, sir Howard Newby, prorektor Univerzity Liverpool, a Gunnar Hökmark, poslanec Evropského parlamentu. Celou část moderoval Michael Yuille, finanční ředitel Univerzity Liverpool a zároveň předseda komise projektu EUA „University Funding“. Ten zdůraznil, že ačkoli se všechny univerzity nachází v různé fázi implementace sledování skutečných nákladů, směřují stejným směrem, jehož cílem je zavedení fullcostu. Dopolední část uzavřel Thomas Estermann, senior programme manager EUA, prezentací o výsledcích první fáze projektu „University funding“.

V rámci tohoto projektu vybrané skupiny evropských univerzit porovnávaly své příjmy a výdaje, účetní systémy, právní rámce a fázi implementace fullcostu. Získaná data dokazují, jak jsou mechanismy veřejného financování v Evropě různorodé, a vyzývají tak potřebu komplexnějšího zmapování současných modelů veřejného financování a různých metod sledování nákladů. První závěry studie EUA ukázaly, že stále existují velké rozdíly mezi jednotlivými mechanismy institucionálního financování v Evropě a jednotlivé univerzity se nachází na velice odlišných stupních implementace fullcost modelů. Problémem také je, že neexistuje společná terminologie, která by jednotným způsobem definovala fullcost a související pojmy. Tendence k sledování skuteč-

ných nákladů je na evropské úrovni ovlivňována evropskými programy, především Sedmým rámcovým programem. Na národní úrovni je motivací především tlak na větší průhlednost a odpovědnost při čerpání veřejných financí, v některých státech se dokonce jedná o podmínku při účasti v národních programech. Na úrovni instituce stojí za snahami zavedení fullcostu manažerská a strategická rozhodnutí a rostoucí potřeba znát své skutečné náklady související především s nárůstem realizací výzkumu na zakázku. Existuje však stále velké množství překážek, které brání implementaci nových modelů sledování skutečných nákladů, hlavními jsou především nedostatek finančních a personálních zdrojů na vytvoření nové metodologie a nedostatek autonomie a interní komunikace v rámci instituce.

Odpolední část konference byla rozdělena do tří sekcí, jež se zaměřují specificky do určitých oblastí (autonomie, financování a odpovědnost; hnací síly, výhody a bariéry změn; porovnání účetních systémů). Diskuze v rámci těchto sekcí by měla umožnit získat potřebné informace a názory přítomných expertů a vytvořit doporučení, která se stanou základem pro zpracování finální zprávy v rámci projektu EUA. Výsledky EUA projektu by měly být zveřejněny na podzim 2008.

Cílem konference byla především diskuze k uvedené problematice, výměna zkušeností a názorů a následné formulování rad a doporučení, že by univerzity měly nadále vyvíjet finanční management směrem k tvorbě fullcostu. Podle slov Thomase Estermanna „pouze instituce, které znají své skutečné náklady, mohou zhodnotit, zda fungují na bázi finanční udržitelnosti“.

Více informací o konferenci, prezentace a dílčí závěry jednotlivých sekcí je možné nalézt na <http://www.eua.be/> v sekci Events (EUA Experts Conference). ■

LENKA LEPIČOVÁ,
CZELO – Česká styčná kancelář pro VaV, Brusel,
Technologické centrum AV ČR

CENY EU ZA VÝZKUM

**Dne 12. března 2008
se v Bruselu uskutečnilo
slavnostní udělování
tří nejprestižnějších cen EU
za výzkum za rok 2007**

**– ceny za komunikaci o vědě, ceny Marie Curie za vynikající výsledky
a Descartovy ceny za výzkum. Tyto ceny byly letos poprvé
udělovány společně.**

Vítěze vybíraly ve třech kategoriích tři samostatné poroty složené z předních osobností evropského a mezinárodního výzkumu. Celkem si vítězi mezi sebou rozdělili téměř dva miliony eur. Komisař pro vědu a výzkum Janez Potočnik označil vítěze za „to nejlepší, co může Evropa nabídnout“ a dodal, že ceny byly uděleny za vynikající výkon, otevřenost a kreativitu. Na předávání cen se aktivně podílela i zástupkyně slovinského předsednictví, ministryně vysokého školství, vědy a technologií Mojca Kucler Dolinar.

Laureáty Descartovy ceny se staly projekty VIRLIS (inovační postupy v boji proti infekci listerióza), SYNANOMOTORS (vývoj funkčních modelů syntetických motorů v molekulárním měřítku s využitím nanobiotechnologií) a EPICA (rozšíření vědomostí o klimatu na Zemi za posledních 800 000 let prostřednictvím sledování ledovců v Antarktidě).

Jednu ze tří cen za vědeckou komunikaci získal Peter Leonard (UK) za dokumentární film o možných 96 % chybějícího vesmíru, další obdržel Jean-Pierre Luminet (FR) za šíření vědeckých poznatků a spisovatelka Delphine Grinberg (FR) za publikace pro mládež a interaktivní výstavy.

Ocenění Marie Curie za špičkový výkon obdrželi vědci, kteří se zabývali tak různorodými otázkami, jako jsou úloha genů při rakovině (Batu Erman, TR), ultralehké uhlíkové fólie pro použití ve spotřební elektronice (Andrea Ferrari, IT), temná energie (Robert Nichol, UK), úloha malých molekul v imunitním systému člověka (Valerie O'Donnell, UK) či zda bohatství může přinést štěstí (Luisa Corrado, IT). Další informace naleznete na webových stránkách http://ec.europa.eu/research/science-awards/index_en.htm a <http://ec.europa.eu/research/mariecurieactions/index.htm>.

Čeští vědci byli zapojeni do několika výzkumných týmů oceněných Descartovou cenou: do projektu o AIDS v r. 2001, do projektu o odchylkách rotace zemské osy v r. 2003 a do projektu Vysoce energetického stereoskopického systému (HESS) oceněného v r. 2006. *O udílení Descartesových cen v r. 2004 viz AB 12/2004 a 1/2005.*

ANNA VOSEČKOVÁ,

CZELO – Česká styčná kancelář pro VaV, Brusel,
Technologické centrum AV ČR

Slavnostní předávání evropských cen, zleva: prof. Mary Osborn, předsedkyně Velké poroty ceny Marie Curie, Mojca Kucler Dolinar, slovinská ministryně vysokého školství, vědy a technologií, prof. Batu Erman (Turecko), laureát ceny Marie Curie a komisař Janez Potočnik odpovědný za výzkum

**Vědecká rada Akademie věd ČR, Grémium pro vědecký titul
a komise pro obhajoby doktorských disertací v oboru *Fyzikální chemie*
oznamuje:**

Obhajoba doktorské disertační práce
Ions at the air/water interface
doc. Mgr. Pavla Jungwirtha, CSc.,

k udělení vědeckého titulu *doktor věd* se koná dne **10. června 2008** v **10:30** hod.
v Ústavu fyzikální chemie J. Heyrovského AV ČR, v. v. i.,
Dolejškova 3, Praha 8.

MEDAILE FRANTIŠKA KŘIŽÍKA

Francouzská vědkyně Nicole Jaffrezic-Renault převzala dne 7. dubna z rukou místopředsedy AV ČR dr. Pavla Vlasáka čestnou oborovou medaili Františka Křížíka za zásluhu v oblasti technických věd a za realizaci výsledků vědeckého výzkumu. Medaile jí byla udělena za přínos k výzkumu senzorů pro chemii, biologii, lékařství a průmysl, které využívají zejména elektrických fyzikálních převodníků.

FOTO: ZDENĚK TICHÝ, ARCHIV KAV ČR

Nicole Jaffrezic-Renault pracuje v Laboratory of Analytical Sciences na Claude Bernard University Lyon 1. Svůj výzkum zaměřila především na fyzikálně-chemické vlastnosti povrchů pevných látek a jejich změny v důsledku modifikace těchto povrchů různými typy funkčních vrstev. Věnuje se především otázce využitelnosti povrchů pevných látek v senzorech chemických, biochemických a biologických látek.

Nicole Jaffrezic-Renault je velmi činnou vědkyní, podílí se na organizaci mezinárodních vědeckých konferencí a vědeckých setkání, jako expertka spolupracuje s francouzskou vládou i s NATO, přednáší na francouzských univerzitách a vede tamější studenty. Je autorkou řady publikací v recenzovaných mezinárodních časopisech, v knihách a patentech.

Již od roku 1994 spolupracuje s Ústavem fotoniky a elektroniky AV ČR, v. v. i., který ji na toto významné ocenění navrhl. Speciální op-

tická vlákna, která se v ústavu připravují, slouží pro výzkum senzorů ve vědecké skupině N. Jaffrezic-Renault. Na druhé straně využívá ústav metody a přístupy vzešlé z výzkumu této vědecké skupiny, jako je například metoda pro určování úhlových distribucí optického výkonu senzorových vláken.

„Nicole Jaffrezic-Renault je osobností, ve které se snoubí mimořádná vědecká odbornost s lidskými vlastnostmi, jako jsou zdvořilost, kolegiálnost a stále dobrá nálada. Výsledky její vědecké praxe se využívají v lékařství, potravinářství nebo při ochraně životního prostředí, a proto si velmi vážíme, že již téměř 15 let spolupracuje s naším ústavem,“ řekl ve svém laudatio Vlastimil Matějec, ředitel Ústavu fotoniky a elektroniky AV ČR, v. v. i. ■

-red-

Jazykové kurzy Kabinetu studia jazyků ÚJČ AV ČR, v. v. i., ve školním roce 2008–2009

Dovolujeme si upozornit všechny zájemce o výuku jazyků v příštím školním roce, že nová nabídka jazykových kurzů se tentokrát nachází na internetových stránkách Kabinetu studia jazyků www.langdpt.cas.cz.

V angličtině nabízíme vedle kurzů obecného jazyka zejména přípravné kurzy k mezinárodním zkouškám PET, FCE, CAE a TOEFL a dále specializované kurzy zaměřené na jednotlivé akademické dovednosti, jako jsou psaní a prezentace.

Ostatní jazyky, tj. němčina, francouzština, španělština, italština a čeština pro cizince, se zaměří na schopnost komunikace v každodenních situacích, např. během zahraničního pobytu.

Novinkou bude možnost otestovat se po internetu a zjistit svou jazykovou úroveň podle Evropského portfolia.

Na stránkách je umístěna i stupnice jazykových znalostí Evropského referenčního rámce a také informace o Bolognské deklaraci na podporu kompatibility vzdělání v rámci EU, která mj. akcentuje schopnost komunikovat ve dvou cizích jazycích.

Naleznete zde i další potřebné informace a také formuláře přihlášek.

Uzávěrka přihlášek pro Prahu je **20. června 2008**.

Kontakt: Eva Kohoutová, tel. 222 828 401, e-mail kohoutova@langdpt.cas.cz;
Kabinet studia jazyků ÚJČ AV ČR, v. v. i., Na Florenci 3, 110 00 Praha 1.

Uzávěrka přihlášek pro Brno je **13. června 2008**.

Kontakt: Blažena Sychrová, tel. 542 212 563, e-mail sychrova@brno.avcr.cz;
Sdružení jihomoravských pracovišť AV ČR, Radnická 2, 602 00 Brno.

Zahájení výuky ve školním roce 2008–2009 bude v týdnu od **8. září 2008**.

Dále již tradičně nabízíme populární intenzivní, tzv. **předvýjezdové kurzy** angličtiny, němčiny a francouzštiny v týdnu od **16.–20. června 2008**. Uzavření přihlášek je **6. června 2008**.

Bližší informace naleznete na www.langdpt.cas.cz.

KOA K VÝROČÍ SRPNOVÉ OKUPACE

Ve Výroční zprávě o činnosti AV ČR za rok 2007, kterou v nedávných dnech předložil pan předseda k projednání Akademickému sněmu, jsem s potěšením zaznamenal odstaveček pojednávající o „kulturním poslání“ Akademie věd. Rád bych ve vsí skromnosti připomenul, že kromě aktivit „na nejvyšší úrovni“ reprezentovaných smlouvami o spolupráci s Českou filharmonií a s Národním divadlem naplňuje Akademie věd své kulturní poslání i mediálně méně nápadným způsobem, totiž tím, že poskytuje zázemí amatérskému Komornímu orchestru Akademie.

Před rokem jsme čtenáře *Akademického bulletinu* informovali o tom, že náš orchestr oslavil dvacetiletí své činnosti (AB 5/2007). Toto výročí jsme oslavili opravdu důstojně – koncertem ve Dvořákově síni Rudolfiny, kterou se nám podařilo vyprodat téměř do posledního místa.

Mimořádnou vstřícnost a pochopení vedení Akademie věd ČR se snažíme vyvažovat koncerty na akcích Akademie a jejích ústavů. V září loňského roku jsme vystoupili při slavnostním znovuotevření liblického zámku, v lednu (již podruhé) při příležitosti předávání stipendií firmy L'Oréal ženám ve vědě, vystoupení při slavnostním předávání diplomů novým doktorům věd se stalo již tradicí. Kromě toho pořádáme samozřejmě také vlastní koncerty. V posledních letech jsme navázali těsnou a plodnou spolupráci s pěveckými sbory vedenými sbormistry K. Loulou a L. Prchalem, s nimiž jsme uskutečnili řadu koncertů, převážně v kostele U Salvátora na Starém Městě. Na podzim jsme provedli Mozartovo *Requiem*, v zimě kromě *České mše vánoční* J. J. Ryby také *Missu brevis* Jiřího Pavlici, letos před Velikonoce opět Dvořákovu *Stabat Mater*, vždy s předními profesionálními sólisty.

Při návrhu programu letošního výročního koncertu, který se uskuteční 19. června opět v kostele U Salvátora, shodou okolností na den přesně po roce od loňského slavnostního koncertu, se náš umělecký vedoucí a dirigent Pavel Hryzák dramaturgicky inspiroval 40. výročím srpnové okupace Československa a tomu odpovídá výběr autorů a skladeb. Do programu koncertu je proto zařazena passacaglia pro velký orchestr Miloslava Kabeláče *Mysterium času* – myšlenkově závažná a muzikantsky i posluchačsky náročná, avšak neobyčejně působivá jednověťá symfonická skladba. Miloslav Kabeláč, mezinárodně vysoce uznávaný český symfonik minulého století, je totiž znám svým vyhraněným, vnitřně pevným

FOTO: ARCHIV KOA

A. Dvořák: *Stabat Mater*. Komorní orchestr AKADEMIE a spojené sbory, 19. března 2008, kostel U Salvátora na Starém Městě, řídí Karel Loula.

morálním postojem, který projevil už za nacistické okupace. Po roce 1968 odmítl jakoukoliv identifikaci s ideologií a praxí „normalizačního režimu“, a jeho tvorba byla proto „navždy“ vyloučena z domácího koncertního života i z rozhlasového provozování. Byl také dlouholetým členem Čs. společnosti orientalistické při ČSAV a do roku 1971 předsedou její hudební sekce. Pro Společnost vypracoval cenné studie, např. *Úvod do problematiky vztahů mimoevropských hudebních kultur k evropské hudbě*, *Nové evropské směry a japonská tradice v současné hudební tvorbě* ad.

Zařazení další skladby – Beethovenovy symfonie č. 5 *Osudové* – do programu výročního koncertu jistě není třeba v tomto kontextu zvlášť zdůvodňovat.

Na podzim připravujeme – mimo jiné koncerty – provedení málo známé *Mše B dur* Jana V. H. Voříška, mladšího současníka L. v. Beethovena, a v předvánoční době také některé z méně známých vánočních mší.

Podrobný program koncertů *Komorního orchestru Akademie* a kontaktní informace naleznete na naší webové stránce <http://www.academyorchestra.org>. ■

S využitím podkladů P. Hryzáka a J. Hrdličky připravil JIŘÍ ČTYROKÝ

**XXXII Meeting
of the Academy
Assembly**

**“8“ ANNIVERSARIES IN CZECHOSLOVAK
HISTORY**

The Chances of May 1918

What does this year mean for Czech history and which events are related with the May 1918?

ACADEMY ASSEMBLY

The Academy Assembly is the highest body of the Academy of Sciences of the Czech Republic responsible for the topmost priority decisions related to the AS CR. It convened its XXXII Meeting in the Municipal House in Vinohrady on the 24th April 2008. One of the distinguished guests of Assembly was Dr. Jüri Engelbrecht, president of the ALLEA board who talked about the role of ALLEA in uniting European Academies.

NEW PROJECT

Grant for young scientist

The Human Frontier Science Program (HFSP) promotes fundamental research in the life sciences with special emphasis on novel and interdisciplinary research, international and in particular intercontinental collaboration and support for young investigators. One of the mechanisms of research support is the *Young Investigator Grants Program*. Vladimír Sychrovský from Institute of Organic Chemistry and Biochemistry AS CR obtained that grant for his project

Probing the mechanism of the cleavage reaction in catalytic RNAs and will cooperate with scientists from Japan and USA.

SCIENCE AND RESEARCH

ALICE Physics Week 2008

This conference took place 3–7 March 2008 and was held in the Emauzy Abbey. ALICE is the acronym for A Large Ion Collider Experiment, one of the largest experiments in the world devoted to research in the physics of matter on an infinitely small scale. Hosted at CERN, this project involves the international collaboration of more than 1000 physicists, engineers and technicians from 30 countries. Together they are contributing to the resolution of one of the latest challenges in fundamental physics: recounting the birth of matter.

ANNIVERSARY

The Institute of Rock Structure and Mechanics is focused on research connected with both natural rocks and rock environment on the Earth's crust, as well as with artificially produced geomaterials. It celebrates its 50th anniversary this year.

FROM BRUSSELS

Towards Financially Sustainable European Higher Education Institutions

The Association of European Institutions of Higher Education (EUA) met 7–8 February 2008 to discuss ways to expand its current funding project. This project aims to collect examples of good practice in cost accounting with specific emphasis on full cost development. To access key data EUA has selected a group of European universities and is comparing their income and expenditure flows, accounting systems, legal frameworks and progress towards full cost accounting. The data reflects a huge diversity of public funding mechanisms across Europe.

The European Science Awards

Excellence in European Research and Science Communication was celebrated in Brussels on 12 March 2008 during the European Science Awards ceremony. With the launch of the new framework program, it has been decided to give separate identities to the prizes that are awarded in the areas of excellence in collaborative research and excellence in science communication. Both prizes will continue and will now be awarded but at a new event: the European Science Awards.

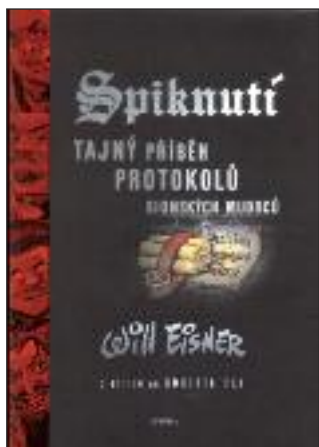
NOVÉ KNIHY ACADEMIA

SPIKnutí

Tajný příběh Protokolů sionských mudrců

Průkopník komiksu Will Eisner dokončil svůj první historický komiks *Spiknutí* v posledním měsíci svého života. Znepokojovalo ho, že se *Protokoly sionských mudrců*, údajný plán židovských vůdců na ovládnutí světa, podvod a blud, šíří mezi miliony lidí po celém světě. Úvod ke knize napsal Umberto Eco.

Eisner, W., Academia, Praha 2008. Vydání 1.

PROFIL ABSOLVENTA

Výbor z autorových popularizujících článků, esejů a jiných textů, které jsou propojeny společným tématem teoretické biologie (otázka evoluce a morfogeneze živých bytostí, vztah věda a svět, věda a společnost). Nechybí ani krátká autobiografie – ohlédnutí za posledními 35 lety na univerzitním pracovišti.

Markoš, A., edice Galileo, Academia, Praha 2008. Vydání 1.

TŘETÍ KULTURA

Za hranice vědecké revoluce

Třetí kultura tvoří vědci a myslitelé empirického světa, kteří ve své práci a publikační činnosti v odhalování hlubších významů našich životů přejímají roli tradičního intelektuála ve snaze dobrat se k odpovědi na otázku, kdo jsme a co jsme.

Brockman, J., edice Galileo, Academia, Praha 2008. Vydání 1.

NEJPRODÁVANĚJŠÍ KNIHY V KNIHKUPECTVÍ ACADEMIA V DUBNU 2008

- 1. Brockman, J. – Třetí kultura. Za hranice vědecké revoluce
- 2. Karpenko, V. – Alchymie. Svět pohádek a legend
- 3. Markoš, A. – Profil absolventa (publikace vydané za podpory Výzkumného záměru MSM 0021620845)
- 4. Velemínská, J., Brůžek, J. (ed.) – Early Modern Humans from Předmostí (s podporou AV ČR a grantu GA ČR)
- 5. Janoška, M. – Nejkrásnější vodopády České republiky

Tituly ostatních nakladatelů:

- 1. Dejmek, J. – Edvard Beneš, Politická biografie /II., Karolinum
- 2. Nodl, M., Tinková, D. (ed.) – Antropologické přístupy v historickém bádání, Argo
- 3. Smullyan, R. – Satan, Cantor a nekonečno, Mladá fronta
- 4. Čapek, J. – Publicistika 1. Sloupky, Entrefiletly, Fejetony, Črty, Triáda
- 5. Jungmann, J. – Smíchov, město za újezdskou branou, Muzeum hlavního města Prahy

Knihkupcův tip:

- Dějiny české literatury 1945–1989, III. díl 1958–1969 + CD, Academia (publikace vznikla v rámci grantového projektu GA ČR a výzkumného záměru AVOZ)

SOŇA JANOVCOVÁ,
vedoucí knihkupectví Academia,
Václavské náměstí 34, Praha 1

SLOVNÍK ROKU 2008

Nakladatelství Academia obsadilo v 15. ročníku soutěže pořádané Jednotou tlumočnicků a překladatelů (JTP) druhé a třetí místo. *Český jazykový atlas 1.–5. díl* získal spolu s druhou cenou také Cenu poroty za výkladový slovník. Třetí místo patřilo knize *Průvodce říší zla*, jež zároveň obdržela i Cenu poroty za biografický slovník. Hlavní cenu získaly publikace *Novohradské hory – příroda, historie, život* a *Krkonoše – příroda, historie, život* z nakladatelství Baset.

Odborná porota letos vybrala také nejlepší slovník z laureátů celé patnáctileté historie soutěže a udělila cenu Slovník 15 let. Ta připadla kompletu F. Čermák, J. Hronek, J. Holub, A. Trnková: *Slovník české frazeologie a idiomatiky*. (Academia, Praha 1994, 1988, 1983.)

PRVNÍ KRŮČKY INSTITUTU APLIKOVANÝCH VĚD

FOTO: PETR KRÁLÍK, ARCHIV SSČ

V neorenesančních prostorách vily Lanna byla dne 23. dubna 2008 podepsána zakladatelská smlouva zájmového sdružení právnických osob Institut aplikovaných věd, z. s. p. o.

Slavnostního aktu se pod dohledem významných hostů ze sféry vědy a vzdělávání zúčastnili předseda Akademie věd České republiky Václav Pačes, rektor Českého vysokého učení technického Václav Havlíček a ředitelé zakládajících ústavů, veřejných výzkumných institucí, Akademie věd: Jan Řídký (Fyzikální ústav AV ČR), Pavel Chráska (Ústav fyziky plazmatu AV ČR), Jan Dobeš (Ústav jaderné fyziky AV ČR), Vlastimil Matějec (Ústav fotoniky a elektroniky AV ČR), Karel Balík (Ústav struktury a mechaniky hornin AV ČR), Zbyněk Jaňour (Ústav termomechaniky AV ČR) a Jiří Malý (Středisko společných činností AV ČR).

Cílem nově vzniklého Institutu aplikovaných věd je kooperovat na excelentním výzkumu v oblasti přírodních a technických věd, který by měl dosáhnout špičkové mezinárodní úrovně. Moderní vzdělávací a výzkumné zařízení, které bude vychovávat mladé nadějně vědecké pracovníky, vznikne v Praze v areálu Na Mazance. Podpisu smlouvy nechyběl právní a notářský dohled.